**SÜNGÜ, MERVE- GENCAL EFE, ZEHRA (2026). "Osmanlı Döneminde Kadına Şiddet Davaları: Çorum Şeriyye Sicilleri Örneği". *Karadeniz Araştırmaları*. XXIII/90: 1248-1270.**

# OSMANLI DÖNEMİNDE KADINA ŞİDDET DAVALARI: ÇORUM ŞERİYYE SİCİLLERİ ÖRNEĞİ

**Merve SÜNGÜ***
**Zehra GENCEL EFE****

**ÖZ**

Kadına yönelik şiddet; coğrafya, din, dil, ırk fark etmeksizin her toplumda acı bir şekilde varlığını hissettirmektedir. Kadının kadına şiddet uyguladığı durumlar da bulunmakla birlikte yapılan araştırmalar kadına yönelik en ağır şiddetin erkeklerden geldiğini ortaya koymaktadır. Türkiye'nin Orta Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Çorum iline ait Osmanlı Şer'iyye Sicilleri de kadının psikolojik ve fiziksel şiddete maruz kaldığı 200'den fazla dava kaydını içermektedir. Çalışmamızda sicildeki kayıtlarından hareketle 17 başlık altında ele aldığımız kadına yönelik şiddeti barındıran davaların ilki 11 Zilhicce 1257 tarihli olup sonuncusu ise 14 Safer 1327 tarihine aittir. Bir toplumun geçmişine dair tarihi ve sosyolojik yapısını yeterince tanımadan günümüzde var olan sosyal sorunlara çözüm bulma olasılığı oldukça azalmaktadır. Bu nedenle kadına şiddet türlerine yönelik çok sayıda örnek barındıran Çorum Şer'iyye Sicilleri, kadına şiddet konusunda hem o dönemin tarihi, sosyolojik, kültürel dokusunu anlamamıza hem de bu olgunun günümüze yansımalarını tespit edebilmemize imkân sağlamaktadır. Bu çalışma, Çorum Şer'iyye Sicilleri'nde kayıt altına alınan şiddet gören kadınlar temelinde ele alınmış ve şiddet türleri değişse dahi geçmişten günümüze kadına şiddet olgusunun sürekliliğine dikkat çekilerek şiddete maruz kalan kadınların unutulmadığı bir kez daha vurgulanmak istenmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Kadın Şiddeti, Kadına Yönelik Şiddet Türleri, Çorum, Çorum Şer'iyye Sicilleri

# CASES OF VIOLENCE AGAINST WOMEN DURING THE OTTOMAN PERIOD: THE EXAMPLE OF ÇORUM COURT RECORD

**ABSTRACT**

Violence against women is a painful reality in every society, regardless of geography, religion, language, or race. While there are cases where women perpetrate violence against women, research reveals that the most severe violence against women comes from men. The Ottoman Sharia Court Records of the Çorum province, located in the Central Black Sea Region of Turkey, contain more than 200 records of cases in which women were subjected to psychological and physical violence. Based on the records in this study, we have analyzed 17 cases in volving violence against women, the first of which dates back to 11 Dhul-Hijjah 1257 and the lastto 14 Safar 1327. Without a thorough understanding of a society's historical and sociological past, the possibility of finding solutions to existing social problems is significantly reduced. There fore, the Çorum Sharia Court Records, which contain numerous examples of violence against women, allow us tounderstand the historical, sociological, and culturalfabric of the periodand to identify the impact of this phenomenon on the presentday. This study examines the women who experienced violence recorded in the Çorum Sharia Court Records. This study a imstohigh light the continuity of violence against

**Araştırma Makalesi**
**Makale Gönderim Tarihi: 29.07.2025**
**Yayına Kabul Tarihi: 25.06.2026**

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Hitit Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Çorum; ORCID ID: 0009-0009-5621-79-15 E-posta: mrvsungu19@gmail.com

** Prof. Dr., Hitit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi Anabilim Dalı, Çorum; ORCID ID: 0000-0002-7558-7382 E-posta: zehra.gencelefe@gmail.com

women from the past to the present, even as the types of violence change, and tore it erate that women subjected to violence are not forgotten.
**Keywords:**Violence Against Women, Types of Violence Against Women, Çorum, Çorum Sharia Court Records

## Giriş

Dünya Sağlık Örgütü'ne (WHO) göre şiddet "fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması" durumudur (Polat, 2017, ss.15-16). Şiddetin çeşitli türleri bulunmakla birlikte en zayıf halkayı kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve hayvanlar oluşturmaktadır. Dünya üzerinde ki bütün toplumlarda yaygın olarak görülen şiddet ve istismar 19. yüzyıldan sonra bilimsel olarak araştırılmaya başlanmıştır (Şirin, 1998, s.2). Bu araştırmalar sadece günümüz şiddet vakalarını, nedenlerini ve sonuçlarını değil geçmişi de kapsamaktadır. Bu nedenle Osmanlı döneminde yaşanan şiddet vakaları da özellikle tarih, sosyoloji, psikoloji, hukuk ve din bilimleri alanında araştırma yapanlar için önemli bilgileri ihtiva etmektedir.

Osmanlı Devleti'nde meydana gelen şiddet vakalarını araştırmak için başvurulan önemli kaynaklardan birisini Osmanlı mahkemelerinde verilen kararların kayıt altına alındığı şer'iyye sicilleri oluşturmaktadır. Kadı sicilleri, kadı divanı, sicillât-şer'iyye olarak da adlandırılan bu defterler Osmanlı dönemindeki aile, toplum, ekonomi ve hukuk gibi alanlara yönelik önemli tarihi verileri barındırmaktadır (Uğur, 2010, s.8). Bu defterler arasında yer alan Çorum Şer'iyye Sicilleri, kadına şiddet davalarına yönelik önemli bilgiler barındırmakta olup dönemin tarihi, dini, sosyolojik, psikolojik yapısını anlamamız açısından önem arz etmektedir.

Araştırmada kullanılan Çorum Şer'iyye Sicilleri, 12 Cemâziyelevvel 1255 (24 Temmuz 1839) tarihli kayıt ile başlayıp 17 Safer 1327 (10 Mart 1909) tarihli kayıt ile sona ermektedir.[1] Sicillerde yer alan davalar incelendiğinde, şiddet temalı fiillerin hem münferit hem de birbiriyle bağlantılı şekilde ele alındığı çok sayıda dava örneğine rastlanmıştır. Ayrıca Osmanlı padişahlarından; Abdülmecid, Abdülaziz, V. Murad ve II. Abdülhamid dönemlerini kapsayan sicil kayıtlarında, kadına yönelik şiddet davalarının yoğunluğunun dönemin siyasi ve kültürel şartlarının etkisiyle yıllara göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Nitekim Kırım Savaşı (1853-1856) ile 93 Harbi (1877-1878) gibi askeri ve siyasi gelişmelerin yoğunlaştığı dönemlerde kadına yönelik şiddet davalarından ziyade, askerlerin durumları ile ilgili kayıtların ağırlık kazandığı görülmektedir.

Kadına yönelik şiddet günümüzde olduğu gibi Osmanlı dönemi Çorum bölgesine ait Şer'iyye Sicillerinde de psikolojik ve fiziksel şiddeti barındırmaktadır. Davaların çoğunluğunu, erkeğin eşine açtığı kocaya itaatsizlik davaları ile kadının din ve imanına küfrettiği için kocasına açtığı davalar oluşturmaktadır. Bunun dışında evlilikte geçimsizlik, nikâh iddiası, küçük yaşta evlilik ve nişan, tecavüz, şiddet ve tecavüz sonucu düşük yapma, yaralama, cinayet çeşitli dava konuları arasında yer almaktadır. Davalar arasında yer alan kadının kadına şiddeti ise dikkat çekici konulardan birisini oluşturmaktadır.

## 1. Kadına Şiddet Türleri

Şiddet olgusu, tarihi süreç içerisinde insanın olduğu her yerde kadın, erkek, çocuk, yaşlı, insan, hayvan ayrımı yapmadan varlığını korumaya devam etmektedir. Bununla birlikte yapılan

[1]Araştırma boyunca davaları tarihlendirmede hicri takvime sadık kalınmakla beraber miladi takvimin kullanılmasını gerektiren yerlerde Türk Tarih Kurumunun tarih çevirme kılavuzundan yararlanılmıştır. bkz. https://ttk.gov.tr/tarih-cevirme-kilavuzu/ (Erişim tarihi: 24 Temmuz 2025)

araştırmalar sonucunda ortaya çıkan literatür sosyoekonomik, kültürel ve coğrafi farklılık gözetilmeksizin dünyada şiddete en çok kadınların maruz kaldığını ortaya koymaktadır (Arabacı & Uygun, 2022, s.39). Kadınların yaşam, sağlık, beslenme, eğitim, gelişme, toplumsal ve ekonomik yaşam içerisinde yer alma gibi temel hak ve özgürlüklerini ihlal eden kadına yönelik şiddet, geçmişten bugüne önemli bir toplumsal sorun olmaya devam etmektedir (Akkaş & Uyanık, 2016, s.37).

Kadına uygulanan şiddete dair uluslararası akademik çalışmalar, modern dönemde ortaya çıkmış olmakla beraber daha çok olgu yerine olay üzerinden yürütülmüştür. Çalışmaların ise genel olarak Ankara, Türkiye, Kütahya örneklerinde olduğu gibi belirli bir coğrafyayı esas alan bölgesel araştırmalar üzerinde yoğunlaştığı görülmüştür. Ayrıca dilsel şiddet, reklamlarda ve haberlerde kadına şiddet, hukuk bağlamında kadına şiddet gibi spesifik başlıkların da literatürde ağırlık kazanan diğer çalışma alanları arasında yer aldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte çok yönlü ve çok boyutlu bir kavram olmasından dolayı şiddetin özelliklerine göre türlere ayrıldığı görülmüştür (Yener, 2023, s.281). Bu bağlamda kadına yönelik şiddet türleri genel olarak psikolojik ve fiziksel şiddet olarak ikiye ayrılmıştır. Cinsel taciz, teolojik şiddet, mobbing, mali açıdan yoksun bırakma, iftira atma, yaralama, tehdit etme ve cinayet ise daha kapsamlı başlıklar altındaki şiddet türlerini oluşturmuştur (Yener, 2023, ss.282-283).

Ankara Millî Kütüphane arşivinde bulunan çeşitli merkezlere ait bu siciller arasında, Çorum'a ait on altı defter, Çorum İl Halk Kütüphanesi yazma eserler bölümünde H. 1240-1254/ M. 1824-1836 tarihlerini kapsayan bir defter ve H. 1004-1005/ M.1595-1596 tarihli bir başka defter yer almaktadır (Yavaş, 2016, s.27). Bu doğrultuda araştırma hazırlanırken Çorum Şer'iyye Sicillerinde yer alan kadına yönelik şiddet içeren davalar belirli başlıklar altında sınıflandırılarak incelenmiştir.

### 1.1 Kadının ve Ailesinin İnancına Küfür Etme Yoluyla Şiddet

Psikolojik şiddetin önemli göstergelerinden biri olan ve Osmanlı hukuk literatüründe "Şetm" veya "Şetm etme" olarak geçen küfür etme, bireyin fiziksel güce başvurmaksızın cinsel gücünü ön plana alarak karşısındaki kişi veya kişilerin manevi değerlerine saldırma, ırz ve namusunu aşağılama, şeref ve haysiyetine hakaret etme ve bu yollarla psikolojik üstünlük sağlamaya çalışmasıdır (Esenel, 2023, s.19).

Çorum Şer'iyye sicillerinde kadının ve ailesinin dinine ve imanına küfür etmeyi kapsayan şiddet türüne yönelik açılmış 12 dava bulunmaktadır. Sözlü ve psikolojik şiddet kapsamında değerlendirebileceğimiz bu davaların ilki bir numaralı defterin 95. sahifesinde yer alan 132 numaralı hükümdür. 11 Zilhicce 1257 tarihli davada Çorum'un Puşiyan taifesinden Ali kızı Meryem, kocası Nebi'nin kendisinin din ve imanına küfür ettiği gerekçesiyle mahkemeye giderek dava açmış ve haklı görülerek hâkim tarafından kocasıyla boşanmalarına karar verilmiştir (ÇŞS 1, 95:132). Sözlük anlamı eşlerden birinin boşanma ilamı almasıyla evlilik birliğinin son bulması olan boşanma (Türk Dil Kurumu, t.y.), kadının haklılığını ispat ettiği davalarda sıkça karşılaşılan bir sonuç olmuştur. 1257 yılından itibaren görülmeye devam eden bu türdeki son dava ise 16 numaralı defterin 557. sahifesinde yer alan 1007 numaralı hüküm olmuştur. 14 Rebîülevvel 1326 tarihli bu davada Çorum'un Kılcılar Köyünden Sancakdaroğlu Osman Çavuş'un kızı Emine, aynı köyden olan kocası Ahmed oğlu Hüseyin'e kendisinin din ve imanına küfredip boşadığı iddiasıyla ve onda olan mehir bedelinin kendisine ödenmesi talebiyle dava açmıştır. Fakat bu iddiasını ispat edemediğinden dava reddedilmiştir (ÇŞS 16, 557:1007). Buna göre Çorum Şer'iyye Sicillerindeki bu şiddet türüne yönelik geriye kalan on davanın 1281-1284 tarihleri arasında açılan dördü üç numaralı defterde, 1293 yılında açılan ikisi yedi numaralı defterde,

1301 ve 1302 yıllarında açılan üçü on numaralı defterde, 1306 yılında açılan sonuncusu 11 numaralı defterde yer almaktadır.

Kadınlar tarafından açılan 12 davanın altısı kadının lehine olacak şekilde boşanma ile sonuçlanmıştır. Davaların kadının lehine sonuçlanmasında kadının mahkemede iddiasını ispat etmesi belirleyici olmuştur. Nitekim 322 hüküm numarasına sahip 11 Şâban 1283 tarihli sicil kaydında belirtildiği üzere Gelingiras'a bağlı Kazıklıkaya köyünden Süleyman kızı Şakire, dinine küfrettiği iddiasıyla kocası İsmail oğlu Mehmet'e boşanma davası açmıştır. Mahkeme de Şakire'nin davayı şahitlerle ispat etmesi üzerine kocasından boşanmasına ve nafaka tahsisine karar vermiştir (ÇŞS 3, 170:322). Bu davanın bir benzeri 153 hüküm nolu, 15 Şâban 1301 tarihli sicil kaydında karşımıza çıkmaktadır. Bu sicil kaydında Çorum'un Sarbanbey köyünden Deli Ali kızı Zeyneb'in, kendisinin din ve imanına küfretmesi sebebiyle kocası İsa oğlu İbrahim oğlu Hüseyin'den boş olduğu iddiasıyla mahkemeye başvurduğu belirtilmektedir. Öte yandan mahkemenin, Şakire gibi açtığı davayı ispat ettiğinden Zeyneb'e mehir bedeliyle nafakası için 266 kuruş ödenmesine karar verdiği anlaşılmaktadır (ÇŞS 10, 104:153).

Kaynaklarda sarih veya kinayeli sözlerle yapılabilen sözlü talakta; "Seni boşadım" veya "boş ol" sözlerinin ayrıca niyete bakılmaksızın doğrudan hüküm doğurduğu belirtilirken; "başına gün doğsun", "mefhum-i küllemâ üzerime olsun" "iraden elinde olsun", "şart olsun" ve "var yıkıl git" gibi sözlerin de boşanmaya delalet etmesi halinde kadının boşanmış olduğu söylenmiştir (Karaçam, 2020, s.58). Çorum Şer'iyye Sicillerinde de boşanmayı gerektiren bu tür ifadelerin kullanılması sonucu boşanmaların mevcut olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda 7 Cemâziyelâhir 1302 tarihli olan 308 numaralı sicil kaydında bu sözlerin ne olduğu belirtilmeksizin kocanın kanunen boşanmayı gerektiren sözler sarf etmesi nedeniyle boşanmanın gerçekleştiği aktarılmıştır. Kayda göre Çorum'un Şeyhler Mahallesi'nden İsmail kızı Sabire, mahkemeye giderek kocası Uç Mahallesi'nden Bayram oğlu Ali oğlu Mustafa'nın kendisine kanunen boşanmalarını gerektiren sözler sarf ettiğinden nikâh akdinin bozulduğunu söylemiştir. Kocasında olan mehir bedeli ile nafakasının kendisine ödenmesi talebiyle açtığı davada haklı bulunması üzerine de mehir bedeli olan 166 kuruş ile daha sonra belirlenecek olan nafaka bedelinin Sabire'ye ödenmesine karar verildiği ifade edilmiştir (ÇŞS 10, 195:308). Sonuç olarak kadına yönelik yergi içerebilen bu tür ifadelerin kadını psikolojik açıdan olumsuz etkileyebileceği göz önüne alındığında, söz konusu fiilleri içeren davaların kadına yönelik psikolojik şiddet kapsamında değerlendirilmesi mümkündür.

Çorum Şer'iyye sicillerinde kadınların aleyhine sonuçlanan bu türdeki davaların sayısının lehine sonuçlanan dava sayısı ile aynı olduğu tespit edilmiştir. Açılan davaların ret ile sonuçlanmasında da kadının iddiasını ispat edememesi etkili olmuştur. Örneğin 15 Safer 1301 tarihli, 15 numaralı hükme göre Çorum'un Sağrıcı Mahallesi'nden Hacı Mehmed kızı Sare, kendisinin din ve imanına küfrettiğinden dolayı boşanmış olduklarından kocası İskilipli Mehmed Efendi'nin oğlu Mehmed Said'de olan mehir bedelinin ödenmesi talebiyle mahkemeye giderek dava açmıştır. Fakat davayı ispat edemediğinden Sare'ye evlilik şartlarına uyması gerektiği tembih edilmiştir (ÇŞS 10, 17:15).

Açılan 12 davanın birisinde ise kadının ailesinin din ve imanına küfür davası bulunmaktadır. 29 Safer 1306 tarihli, 232 hüküm numaralı bu sicil kaydına göre Sarayköy sakinlerinden Ali kızı Şerife, babasının dinine-imanına sövmesinden dolayı kocası Reşid'i evinden kovarak boşamış ve kocası Reşid, Şerife ile iki küçük çocuğuna nafaka ödemeye mahkûm edilmiştir (ÇŞS 11, 98:232). İçerisinde binlerce hüküm bulunan Çorum Şer'iyye Sicillerinde, bu nitelikte sadece bir dava kaydının olduğu belirlenmiştir. Fakat sayıca davanın az olması bu vakaların az olduğu

anlamına gelmemektedir. Dönemin şartları göz önüne alındığında kadının ailesine yapılan sözlü şiddeti içeren davaların, kayıtlarda asgari düzeyde yer alması gayet tabii bir durumdur. O dönemde kadın, kendisinin din ve imanına yapılan küfrü dahi ispat etmekte zorlanmaktadır. Bu nedenle kadının ailesinin dinine yönelik yapılan sözlü şiddeti, kesin bir kanıtı olmadığı sürece ispat edemeyeceğinden bunu davaya dönüştüremeyerek mahkemeye başvurmamış olma ihtimali göz ardı edilmemelidir.

### 1.2 Kocaya İtaat Edilmediği İddiası İle Uygulanan Şiddet

İslam fıkhında eşlerin özellikle de kadının evlilik hukukuna riayet etmemesi, evliliği sürdürmeyi engelleyecek düzeyde geçimsizlik sergilemesi durumuna nüşûz adı verilmektedir (Günay, 2007, s.303). Gerek ilk dönem müfessirleri gerekse daha sonra gelen müfessirler, Nisâ suresinin 34. ayeti[2] ve diğer ayetler bağlamında bu kavramı açıklamaya çalışmışlardır. Osmanlı döneminde yaşayan birçok müfessir tefsirlerinde nüşûz kavramına yer vermiştir. Bu müfessirlerden Ebû Zeyd es-Se'âlibî (öl. 875/1471) nüşûzu; kadının kocasına büyüklük taslaması ve ona hâkim olmaya çalışması; Ebüssuûd Efendi (öl. 982/1574) kadının kocasına isyan etmesi ve ona itaat etme konusunda kendini büyük görmesi; Hâşim b. Süleymân el-Bahrânî (öl. 1107/1696) kadının, eşinin yatak çağrısına icabet etmemesi ve Ahmed b. Muhammed es-Sâvî (öl. 1241/1825) kocanın emrettiklerine karşı isyan etme olarak açıklamıştır (Şola, 2021, ss.160-162). Erkekler de eşlerine bu doğrultuda kendilerine itaat etmedikleri gerekçesiyle dönem dönem mahkemeye başvurmuşlardır. Nüşûz'un kadına yönelik şiddet kapsamında ele alınmasının temelinde ise kadının kocasını sevmemesi veya ondan fiziksel ya da psikolojik şiddete maruz kalması nedeniyle ona itaat etmemesi ihtimalinin göz ardı edilmemesi yer almaktadır.

Çorum Şer'iyye sicillerinde erkekler, ilk davanın görüldüğü 1283 yılından son davanın görüldüğü 1327 yılına kadar eşlerinin kendilerine itaat etmediği iddiasıyla toplam 46 dava açmışlardır. Bu davaların yoğunlukları yıllara göre değişmekle beraber üçü üç numaralı, yedi tanesi dört numaralı, bir tanesi dokuz numaralı, iki tanesi on numaralı, sekiz tanesi 11 numaralı, bir tanesi 12 numaralı, beş tanesi 14 numaralı, on tanesi 15 numaralı ve dokuz tanesi 16 numaralı defterde yer almaktadır. Ayrıca açılan davaların sadece 12 tanesinde kadın haklı görülerek onun lehine karar verilirken geriye kalan 34 davada erkekler haklı görülerek kadının kocasına itaat etmesine karar verilmiştir.

Erkeklerin davaların çoğunda haklı bulunduğu tespit edilmiştir. Örneğin 490 hüküm numaralı ve 3 Şâban 1284 tarihli sicil kaydına göre Sungurlulu olup Çorum'un Karaca köyünde hizmetkârlık eden Kel Alioğlu Halil, kendisine itaat etmediği iddiasıyla eşi olan Bozboğa köyünden Osman kızı Emine aleyhine açtığı davada haklı görülmüştür (ÇŞS 3, 235:490). Bu örnekte olduğu gibi 8 Zilhicce 1320 tarihli 357 numaralı hükümde de Narlı köyünden Hurşidoğlu Halil'in, nefsini kendisini teslim etmediği iddiasıyla aynı köyden nikâhlı karısı Çataloğlu İbrahim kızı Kezban aleyhine açtığı davada haklı bulunduğu ve Kezban'ın kocasına itaat etmesine karar verildiği belirtilmiştir (ÇŞS 15, 156:357). Son tahlilde açılan bu davaların yirmiden fazlası yukarıda verilen iki örnekte olduğu gibi erkeğin lehine sonuçlanarak içerik ve sonuç yönünden benzerlik ihtiva etmektedir.

[2] "*Allah'ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılmasına bağlı olarak ve mallarından harcama yapmaları sebebiyle erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudurlar. Sâliha kadınlar Allah'a itaatkârdırlar. Allah'ın korumasına uygun olarak, kimsenin görmediği durumlarda da kendilerini korurlar. (Evlilik hukukuna) baş kaldırmasından endişe ettiğiniz kadınlara öğüt verin, onları yataklarda yalnız bırakın ve onları dövün. Eğer size itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın; çünkü Allah yücedir, büyüktür.*" en-Nisâ 4/34 (*Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 2017, ss. 53-54)

Karı-kocanın mahkemede birbirlerine yönelik iddialarını ispatlamaları neticesinde davanın sonuçlanması dönemin sosyolojik ve hukuki yapısını anlamamız açısından önem arz etmektedir. Örneğin 23 Rebîülâhir 1305 tarihli, 81 numaralı sicil kaydına göre Çorum'un Şeyh Eyüb Mahallesi'nden Kara Alemdar oğlu Mustafa, kendisini eve almayan hanımı Kafiye'den şikâyetçi olarak dava açmıştır. Görülen davada Kafiye, kocasının kendisine küfrettiğini ve "senin gibi avradım yoktur" dediğini iddia etmiş fakat bu iddiasını ispat edememesi üzerine kocasını eve alıp ona itaat etmesi hususunda mahkeme tarafınca uyarılmıştır (ÇŞS 11, 43:81). Çoğu dava konusunun bir nedene bağlı kalmayarak iç içe geçmesi uyarınca içerisinde küfür barındırmakla birlikte kocasının bir nevi ona itaat etmediği için karısını şikâyet etmesi üzerine mahkemenin Kafiye'nin kocasına itaat etmesine karar vermesi bu davanın ilgili başlık altında değerlendirilmesinde belirleyici olmuştur. Bununla birlikte tıpkı erkek gibi kadının da mahkemede iddiasını ispat etmesi büyük önem arz etmektedir. Kafiye Hanım, mahkemede eşinin kendisinin din ve imanına küfrettiğini ispatlayabilseydi benzer davalarda görüldüğü üzere yüksek ihtimalle mahkeme tarafından haklı görülecek ve kocasının kendisine itaat etmediğine yönelik açtığı dava düşecekti. Ayrıca kocasının boşanmayı gerektiren bu sözlerinden dolayı boşanmalarına karar verilecekti. Bu kanıyı Kafiye Hanım'ın iddiasını ispat ettiği 25 Rebîülâhir 1305 tarihli, 171 numaralı hüküm destekler mahiyettedir. Hükme göre Hanımı Kafiye'nin kendisine itaat etmediğini öne süren Şeyh Eyüb Mahallesi sakinlerinden Kara Bayraktaroğlu Mustafa'nın, hanımını dövdüğü, sövdüğü ve "benim senin gibi iyalim yoktur" diye bağırdığı şahitlerin ifadeleriyle kesinleştiğinden, Kafiye'nin kocası tarafından boşanmış olduğuna karar verilmiştir (ÇŞS 11, 72:171). Buna ilaveten 26 Rebîülevvel 1286 tarihli, 286 numaralı sicil kaydında belirtildiği üzere Çorum'un Gürcü köyünden Yusuf oğlu Hasan, kendisine itaat etmediği iddiasıyla hanımı Hüseyin kızı Emine aleyhine dava açmıştır. Davada Emine, kocasının din ve imanına küfrettiğini ispat ettiğinden boşanmış kabul edilmiştir. Ayrıca mehir ve nafaka bedelleri olarak 240 kuruş ödenmesine karar verilerek Hasan'ın yeniden nikâhlanma talebi Emine'nin isteğine bırakılmıştır (ÇŞS 4, 108:286). Dava açılış sebepleri birbirine benzeyen bu iki dava, başta kadının iddiasını ispat edebilme imkânı neticesinde farklı şekillerde sonuçlansa da kadının pes etmeyerek iddiasını ispat etmesiyle birlikte aynı şekilde neticelenmiştir. Fakat açılan davaların sonrasında dahi ispat edilemediği de sicillerde görülmektedir. Örneğin 11 Şâban 1321 tarihli, 522 numaralı hükme göre Çorum'un Sırıklı Karyesi'nden İsmailoğlu kızı Hatice bint-i Memiş, kendisini boşadığını ispat edemediği için kocası Koca Osmanoğlu Hasan bin Osman'a itaate tenbiye kılınmıştır (ÇŞS 15, 215:522). Sonuç olarak verilen bu örneklerin dışında benzer davalara rastlanılmış sonuç yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere kadının ispatına bağlı olarak sonuçlanmıştır.

Nikâh olmadığı halde varmış gibi kocaya itaat davası açılması da kadına yönelik şiddet türlerinden birisini teşkil etmiştir. 27 Rebîülâhir 1285 tarihli, 73 numaralı sicil kaydında belirtildiği gibi Mecidözü'nün Sarılık köyünden Süleyman oğlu Resul, Kayı köyünden Osman'ın kızı Ayşe'yi nikâhladığı halde Ayşe'nin kendisine itaat etmediği ve evliliği kabul etmediği iddiasıyla dava açmıştır. Ancak Resul'un Ayşe ile nişanlı olduğunun tespit edilmesiyle Resul'ün davası reddedilmiştir (ÇŞS 4, 23:73). Örnekte görüldüğü üzere kocaya itaat edilmediğine yönelik açılan davaların, kadının din ve imanına küfür davaları ile olduğu gibi ileride görüleceği üzere nikâh iddiasına yönelik davalar ile de ilişkileri bulunmaktadır. Öyle ki bazen nikâh olsa bile kadın evli kalmaya mecbur bırakılmıştır. Nitekim 23 Muharrem 1314 tarihli, 1152 numaralı hükme göre 11 sene önce evlenmelerine rağmen henüz karı-koca olmayan Alamaslı (İbrahimoğlan) köyünden Debbağoğlu Süleyman'dan boşanmak isteyen Hasan kızı Melek, kocasının yanına gitmesi ve ona itaat etmesi konusunda uyarılmıştır (ÇŞS 12, 178:1152).

Açılan iki dava ise içeriği ve sonuçları itibariyle dikkatleri çekmektedir. Bunlardan birincisi 562 hüküm numaralı ve 15 Rebîülevvel 1325 tarihli davadır. Sicilde verilen bilgiye göre Hüseyinabad nahiyesinin İmad köyünden Pekelioğlu Halil oğlu Hasan, nikâhlı eşi Ali kızı Fatıma'nın aynı köyden Debbağoğlu Hüseyin'in oğlu Haydar ile yaptığı nikâhın feshedilerek Fatma'nın kendisine itaat etmesi talebiyle dava açmıştır. Açtığı davada Hasan haklı bulunarak Fatma'nın ikinci nikâhının geçersiz olduğuna karar verilmiştir (ÇŞS 16, 289:562). Hasan'ın bu davada haklı bulunmasında mahkemeye güçlü bir ispat sunabilme ihtimalinin etkili olduğu düşünülmektedir. İkincisi ise 20 Rebîülevvel 1326 tarihli ve 855 hüküm numaralı davadır. Buna göre Çorum'un Yavi köyünden Gökgözoğlu Hasan'ın oğlu Ali, nikâhlandığı ve düğün sırasında kaçarak başkasının evine sığınan Göçmenoğlu Ali kızı Kezban'ın kendisine itaat etmesi talebiyle dava açmıştır. Görülen davada Kezban'ın, Ali ile sütkardeş olduklarını ispat etmesi üzerine nikâhın iptal edilmesine karar verilmiştir (ÇŞS 16, 457:855). Bütün bu verilerin ışığında Çorum Şer'iyye sicillerinde yer alan kocaya itaat edilmediğine dair erkekler tarafından açılan 46 davanın bazılarında kanıtlandığı üzere kadının psikolojik ve fiziksel şiddet gördüğü bir gerçektir.

### 1.3 Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet ile zarar gören kişinin vücut bütünlüğü ihlal edilmekte ve kişinin vücudunda sonucu bazen ölümle de sonuçlanabilen kalıcı veya geçici hasar oluşmaktadır (Polat, 2017, ss.18-19). Dünya üzerinde neredeyse her kadının maruz kaldığı bu şiddet türü zaman ve mekân fark etmeksizin kadın üzerinde sadece fiziksel bütünlüğe zarar vermemekte, derin psikolojik yaralara da sebep olmaktadır. Çorum Şer'iyye sicillerinde kadınlar özellikle eşlerinden gördükleri fiziksel şiddet nedeniyle mahkemeye başvurarak haklarını aramışlardır.

Çorum Şer'iyye sicillerinde fiziksel şiddet nedeniyle ilki 1284 yılında sonuncusu da 1305 yılında olmak üzere toplam 11 dava açılmıştır. Açılan on davadan biri üç numaralı defterde, üçü dört numaralı defterde, dördü yedi numaralı defterde yer almaktadır. Kalan üç dava ise biri sekiz, biri dokuz diğeri de 11 numaralı defterde bulunmaktadır. Davalar incelendiğinde genelde mağdur olan kadın tarafından açıldığı, fiziksel şiddetin ispatlanması halinde de mahkemenin kadının lehine hüküm verdiği görülmüştür.

26 Cemâziyelâhir 1284 yılında açılan ve 581 hüküm numaralı ilk davada Kahramançavuş Mahallesi'nden Mehmed'in, eşi Yahya kızı Hafize'yi dövmeyeceğine ve kendisiyle iyi geçineceğine dair mahalle muhtarı Veli oğlu Ali ile Hançerlioğlu Hüseyin kefil olmuşlardır (ÇŞS 3, 276:581). Bu kararın verilmesinde Hafize Hanım'ın kendisine yönelik şiddeti ispatlaması muhakkak en önemli delil olmuştur. Keza 18 Rebîülâhir 1305 tarihli 75 hüküm numaralı son davada da Beydili köyünden Çapanoğlu İbrahim ile hanımı Müezzin Mehmed kızı Ayşe arasında çıkan anlaşmazlıkta Ayşe, kocasına itaat etmesi için uyarılmış, İbrahim'den hanımını dövmeyeceğine dair kefil alınmıştır (ÇŞS 11, 41:75). Mahkeme, Ayşe Hanım'ın yüksek ihtimalle kocasının kendisine yönelik fiziksel şiddet uyguladığını ispat ettiğinden kocasından dövmeyeceğine dair kefil isteme ihtiyacı hissetmiştir.

Kocaya itaat edilmediği iddiasına yönelik davalarda olduğu gibi fiziksel şiddet türüne yönelik davalarda da kadının din ve imanına küfür edilmesine yönelik şiddet türüne rastlanılmıştır. Bu konuda dört numaralı defterde iki dava yer almaktadır. İlki 13 Receb 1285 tarihli 104 numaralı sicil kaydına sahip davadır. Davaya göre Çorum'un Sağrıcı Mahallesi'nden Hacı Halil kızı Meryem, din ve imanına küfrederek kendisini dövdüğünden mehrinin ödenmesi talebiyle kocası Yaldızoğlu Mehmed oğlu Ali aleyhine dava açmıştır. Açtığı davayı ispat ettiğinden mehir bedeli olan 166 kuruşun kendisine ödenmesine karar verilmiş ve nikâhlarının yenilenmesi hususu Meryem Hanım'ın isteğine bırakılmıştır (ÇŞS 4, 34:104). İkincisi ise 22 Safer 1287 tarihli

ve 472 hüküm numaralı davadır. Davada Çorum'un Abdalata köyünden Hüseyin kızı Zahide, din ve imanına küfrederek kendisini dövdüğünden mehrinin ve nafakasının ödenmesi talebiyle kocası Ömer oğlu Halil aleyhine açtığı davada haklı görülmüş, mehir ve nafaka bedeli olarak da 260 kuruşun kendisine ödenmesine karar verilmiştir. Ayrıca diğer davada olduğu gibi nikâhlarının yenilenmesi hususu Zahide Hanım'ın isteğine bırakılmış ve Halil'in cezalandırılmasına karar verilmiştir (ÇŞS 4, 169:472).

Kadının gördüğü fiziksel şiddet tıpkı günümüzde olduğu gibi sadece kadını etkilememiştir. Anne karnından itibaren çocuklar da bu şiddet türüne maruz kalmıştır. Çorum Şer'iyye sicillerinde görüldüğü üzere kadının maruz kaldığı bu şiddet türü daha doğmamış bir çocuğun yaşama hakkını elinden almıştır. 23 Şevval 1285 tarihli, 163 numaralı sicil kaydına göre Çorum'un Yavi köyünden Mehmed kızı Hatice, kendisini dövüp çocuğunun düşmesine sebep olduğu iddiasıyla kocası Emir oğlu Ali Kethüda'ya dava açmış ve bütün haklarından vazgeçerek eşinden boşanmıştır (ÇŞS 4, 55:163). Aynı şekilde 15 Cemâziyelevvel 1294 tarihli, 236 numaralı hükümde geçtiği üzere Yavruturna Mahallesi'nden Kuşviranlı Mehmed zevcesi Hadice, kocasının kendisini dövmesi nedeni ile düşük yaptığına dair mahkemeye şikâyette bulunmuştur (ÇŞS 7, 146:236). Yine bu konuda 3 Zilkade 1298 tarihli bir sicil kaydı daha bulunmaktadır. Yüz otuz sekiz hüküm numaralı bu kayıtta Çorum'un Çaltıcak köyünden Fetvacıoğlu Murtaza'nın hanımı Musa kızı Şemsi'yi döverek düşük yapmasına sebep oldukları gerekçesiyle dava açılmıştır. Ancak Fetvacıoğuları Himmet ve Mahmud'a karşı açılan dava ispat edilemediğinden dava ret edilmiştir (ÇŞS 9, 88:138). 15 Cemâziyelâhir 1295 tarihli, 48 numaralı hükme sahip dava kaydı ise oldukça ilginçtir. Kayda göre Çorum'un Deliler karyesinde sakin iken vefat eden Karabıyıkoğlu Osman adlı çocuğun, annesinin dövülmesi sırasında korktuğu ve bu korkunun etkisiyle daha sonra öldüğü iddiasıyla dava açılmıştır. Ancak bu iddia mahkeme tarafından kabul edilmemiştir (ÇŞS 8, 28:48). Ölüm sebebi annesinin gördüğü fiziksel şiddet olmasa bile çocukların oldukça hassas bir yapıya sahip olduğu göz önüne alındığında Osman'ın annesinden gördüğü şiddetten etkilenmemesi kaçınılmazdır.

Son olarak 4 Receb 1293 tarihli dava, mahkemenin kadına yönelik şiddetin tespit edilmesine yönelik çalışma yaptığına dair önemli bir verilerden birisini teşkil etmektedir. Doksan bir numaralı hükme sahip bu davada Eskice karyesinde Danacıoğlu Bekir'in darp ettiği eşi Zeliha'nın mahkeme tarafından atanan sağlık heyeti tarafından durumu tespit edilmiştir (ÇŞS 7, 57:91). Ayrıca 24 Rebîülâhir 1294 tarihli, 200 hüküm numaralı dava, kadınların sadece eşleri tarafından fiziksel şiddete maruz kalmadığını göstermektedir. Öyle ki Karadoğşa köyünden Hacı Seydioğlu Halil Kethüdâ'nın, gelini Mustafa kızı Sultan'ın dişini kırdığı iddiasına yönelik davanın görüldüğü belirlenmiştir (ÇŞS 7, 128:200).

### 1.4 Evlilikte Geçimsizlik Sonucu Kadına Uygulanan Şiddet

Evlilik birliği içerisinde karı-kocadan birinden veya her ikisinden kaynaklanan bir duygu ya da davranış nedeniyle aile kurumunun devamı tehlikeye düşebilmekte, ayrılığa varan ve şiddetli geçimsizlik denilen şikâk meydana gelebilmektedir (Kement & Ekşi, 2023, s.248). Aile içerisinde şikâka yol açan olası sebeplerin başında evlilik hukukuna riayet edilmemesi gelmekte; buna bağlı olarak da kaba kuvvet, kırıcı sözler, sadakatsizlik vb. gibi durumlar şikâka yol açan davranışlar arasında yer almaktadır (Kement & Ekşi, 2023, s.248). Şikâk çerçevesinde her iki tarafında birbirine fiziksel ve psikolojik şiddet uygulayabilme ihtimali bulunmakla birlikte konu bağlamında kadınında şiddet gören taraflardan biri olduğu aşikârdır.

Çorum Şer'iyye sicillerinde evlilik birliği içerisinde geçimsizlik ibaresi geçen iki dava bulunmaktadır. Bu davanın ilki 3 Zilhicce tarihlidir. Üç yüz elli bir hüküm numaralı davada Abdalata köyünden Osman kızı Fatma, eşi Ciranoğlu İbrahim'den geçimsizlik nedeniyle boşanmıştır (ÇŞS 3, 182:351). İkincisi ise 27 Zilkade 1308 tarihli, 546 hüküm numaralı davadır. Bu davada Kara Alizâde Mustafa'nın kızı Zeliha, geçimsizlik sebebiyle kocası Hayranoğlu Ali'den muhala'a (eşlerin karşılıklı anlaşarak evliliğe son vermesi durumu) yoluyla boşanmıştır (ÇŞS 11, 232:546).

### 1.5 Kadını Kovarak ve Sarhoşken Boşama Yoluyla Şiddet

Erkeğin eşini evden kovarak veya bilinci yerinde olmadan sarhoşken boşaması kadının maruz kaldığı mağduriyetlerden sadece ikisidir. Kadının evden kovulduğunda, gidecek bir yerinin ve yaşamını idame ettirecek nafakaya sahip olmaması, sadece eşi tarafından uygulanan bir şiddet türü olarak kalmamakta, başka şiddet türlerine de kapı aralamaktadır. Sarhoşken boşama ise kişinin bilinci yerinde olmadığından devamında hukuki anlamda çeşitli sorunları da beraberinde getirmektedir. Örneğin İslam aile hukukuna göre sarhoşun boşamasının geçerli olup olmaması sarhoşluk veren maddenin durumuna göre değişmektedir (Çolak, 2019, s.198). Müçtehitler de sarhoşun boşamasının geçerli olup olmayacağı konusunda ihtilaf etmişler ve bu konuda deliller öne sürmüşlerdir.[3]

Çorum Şer'iyye sicillerinde yapılan inceleme neticesinde bu iki konu hakkında birer davaya rastlanılmıştır. İlk dava 25 Zilhicce 1304 tarihli olup 12 numaralı hükme sahiptir. Bu davaya göre Çorum'un Kundistan Mahallesi sakinlerinden Sarıoğlu Ahmed, evinden kovarak boşadığı karısı Ahmed Dede kızı Hafize'ye nafaka ödemeye mahkûm edilmiştir (ÇŞS 11, 14:12). İkinci dava ise 24 Muharrem 1305 tarihli olup 23 nolu hükme sahiptir. Davada Mülazım Tayyar Efendi'nin, hanımı Kayserili Hatice'yi sarhoşken boşadığı şahitlerin ifadeleriyle kesinleşmiştir (ÇŞS 11, 18:23). Bu iki dava hakkında detaylı bilgi yer almasa da kadınların mağdur olduğu bu yüzden mahkemeye başvurularak çözüm arandığı kanısı ağır basmaktadır.

### 1.6 Boşanma Sonucu Uygulanan Şiddet

Hukuki olarak evlilik birliğinin sona ermesiyle gerçekleşen boşanma sonrası kadınlar, günümüzde olduğu gibi birtakım zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Ekonomik sıkıntılar, kendi ailesi ile iletişim problemleri, kişisel hak ve hukukunu koruyamama, psikomatik hastalıklar vb. kadının boşanma sonrasında yaşadığı sıkıntılar arasında yer almaktadır (Can & Aksu, 2016, s.895). Boşandığı eşi ile yaşadığı problemler ise bu sıkıntılar arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Kadınlar özellikle arada çocuk olduğunda ya da takıntılı bir eşe sahiplerse boşanma sonrasında şiddet görmeye devam etmektedirler. Çorum Şer'iyye sicillerinde bu bağlamda değerlendirebileceğimiz üç davaya rastlanılmıştır.

Bu davalardan ilki 8 Kânunuevvel 1308 tarihli, 468 numaralı sicil kaydında yer almaktadır. Şeyheyüb Mahallesi'nden Ali, mahkemeye başvurarak kendisini boşadığını iddia eden karısı Karaalioğlu kızı Zeliha'nın başkasıyla evlenmesine izin verilmemesini istemiştir (ÇŞS 11, 204:468). Davanın sonucu hakkında herhangi bir bilgi yer almasa da erkeğin boşandığı halde kadına takıntılı bir şekilde bağlı olma ihtimali oldukça yüksek görülmektedir. İkinci dava 7 Zilkade 1318 tarihli olup 580 numaralı hükümdür. Bu davada mahkemeye başvuran kişi ise kadın olmuştur. Gülabibey Mahallesi'nden Serpinlioğlu kızı Dilber, nafaka ve mehir talep etmemek şartıyla, kendisine boşanma bedeli vererek boşandığı eski eşinin kendisine hala müdahale ettiği

[3] Bu konuda detaylı bilgi için bk. (Çolak, 2019, ss. 198-202)

iddiasıyla dava açmıştır. Mahkeme de Dilber'i haklı bulmuş ve eski eşi olan Serpinli Hamza'nın kendisine müdahale etmemesine karar vermiştir (ÇŞS 14, 230:580). Son dava kaydı ise 16 Şeval 1321 tarihli, 556 hüküm numaralı davadır. Bu kayda göre Çorum'un Ahmed Şehne Karyesi sakinelerinden Velioğlu kerimesi Senem'in boşandığı eşi olan Hacıpaşa Karyesi ahalisinden Karabaşoğlu Mehmed bin Ali, Senem'e müdahaleden men edilmiştir (ÇŞS 15, 229:556). Son iki davada görüldüğü üzere erkek boşandığı halde eşinin hayatına müdahale etmek istemiş fakat kadın haklı bulunarak bu şiddet türünün önüne geçilmiştir.

### 1.7 Komşu ve Diğer Kadınlara Şiddet

Kadına yönelik şiddet türleri sadece evlilik birliği içerisinde sınırlı kalmamaktadır. Çevredeki diğer bireyler de kadına şiddet uygulayan taraf olabilmektedir. Çorum Şer'iyye sicillerinde bu konuda birden çok dava örneği olduğu görülmüştür. İnceleme sonucunda ilki 16 Muharrem 1284 tarihli sonuncusu 19 Safer 1322 tarihli toplam 11 davanın bu konu kapsamına girdiği tespit edilmiştir.

Çorum Şer'iyye sicillerinde yer alan bu 11 davadan beşi şiddet gören kadının düşük yapmasıyla sonuçlanmıştır. Düşükle sonuçlanan beş davanın üçünde şiddet uygulayan kişi ev ahalisi dışında iken ikisinde bu belli değildir. Yine birini kocanın diğer ikisini erkeğin açtığı bu davalardan üçü, ispat edilemediği için kadının aleyhine sonuçlanmıştır. Örneğin, 6 Safer 1285 tarihli 17 hüküm numaralı sicil kaydına göre, Çorum'un Hüseyinâbâd nahiyesinin Veled köyünden İbrahim'in kızı Şemsi, kendisini dövüp çocuğunun düşmesine sebep olduğu iddiasıyla Osman Kethüda oğlu Feyzullah aleyhine dava açmıştır. Ancak iddiasını ispat edemediğinden davanın reddine karar verilmiştir (ÇŞS 4, 4:17). Diğer iki dava örneğinde ise anlaşmaya varıldığı görülmüştür. Nitekim bu iki davadan biri 6 Receb 1286 tarihli olup 335 numaralı hükme sahiptir. Sicilde yer alan bilgiye göre, Çorum'un Hacı Receb Mahallesi'nden Veliyyüddin oğlu Hüseyin Ağa, gece evine girerek kendisin dövüp bayılttıktan sonra hanımı Mehmed kızı Fatma'yı döverek çocuğunun düşmesine sebep oldukları iddiasıyla İmamoğlu Mustafa'nın oğlu Ömer, Eşmeoğlu Ömer, Eşmeoğlu Mehmed, Dangaloğlu Halil, Osmanoğlu Hayre Halil, Akkaşoğlu Osman, Caniklioğlu Ali ve Borucuoğlu Mustafa aleyhine dava açmıştır. Mahkemede ise kan bedeli olarak 3500 kuruş alarak davasından vazgeçmiştir (ÇŞS 4, 125:335).

Geriye kalan altı davanın ikisinde fiziksel şiddete, üçünde kadına yönelik müdahaleye, birinde de kaçırma ve hırsızlık olayına rastlanılmaktadır. Sicillerde yer alan iki davada, kadına fiziksel şiddetin uygulandığı görülmekte ancak uygulayanın eşi mi yoksa başkası mı olduğu bilinmemektedir. Örneğin, 2 Rebîülevvel 1320 tarihli, 226 numaralı hükme göre, Ağça köyünden Borcoğlu kızı Asiye, kendisini dövdüğü ve yolunu kestiğini iddia ettiği İmamoğlu Osman aleyhine dava açmıştır. Açmış olduğu davası için dava vekillerinden Kara Fakihzade Fazlı Efendi'yi vekil ta'yîn etmiştir (ÇŞS 15, 112:226). Görüldüğü üzere İmamoğlu Osman'ın, Asiye'nin eşi olup olmadığına dair bir bilgi bulunmadığından dışarıdan birisi olup şiddet uygulama ihtimali de bulunmaktadır.

Erkek, kadına boşanma sonrasında yaşamına müdahale ederek şiddet uyguladığı gibi aralarında evlilik gibi bir bağ bulunmamasına rağmen müdahale ederek de şiddet uygulamaktadır. Çorum Şer'iyye Sicillerinde yer alan üç davanın birinde erkeğin başka birisinin eşine, birinde eşi olduğu iddiası ile başkasıyla nikâhlı bir kadına, birinde ise babanın evli olan kızına müdahalede bulunduğu tespit edilmiştir. Bu üç davanın ilki, 20 Safer 1315 tarihli, 134 hüküm numaralı davadır. Mahkemede, Çorum'a bağlı Hamamözü'nün Karapınar köyünden ve Şeyh Bızınlı aşiretinden Çalık Osman oğlu Satılmış'ın nikâhlı hanımı Sarıcaoğlu Ali kızı Saniye'ye (Sabire), Amas-

ya'nın Merzifon kazasına bağlı Kuyu köyünden ve aynı aşiretten Kara Çavuşoğlu Yusuf tarafından yapılan müdahalenin önlenmesine karar verilmiştir (ÇŞS 13, 92:134). 16 Safer 1317 tarihli, 258 numaralı hükme sahip davada da Sungurlu'nun Mahmadlı köyünden Kürdoğlu Mustafa, karısı Elif'e müdahale ettiği iddiasıyla Hüseyinabad'ın Karakaya köyünden Yusufoğlu Süleyman aleyhine dava açmıştır. Kürdoğlu Mustafa'nın açtığı davada haksız olduğu görülerek Elif'in aslında Süleyman'ın nikâhlı eşi olduğuna karar verilmiştir (ÇŞS 14, 115:258). 19 Safer 1322 tarihli ve 659 hüküm numaralı davada ise Çorum'un Tombuş Çiftliği köyü civarında ikamet eden Mahyanlı Aşireti'nden Kürd Molla Mehmed oğlu Osman Efendi, Sağancı Aşireti'nden hanımı Fatma'nın, köyde bulunan evine gelmesine mani olduğu iddiasıyla kayınpederi Hüseyin'e dava açmıştır. Osman Efendi açtığı davada haklı bulunmuş ve babasının yaptığı müdahalenin önlenerek Fatma'nın kocasının evine dönmesine karar verilmiştir (ÇŞS 15, 269:659).

Son olarak 16 Muharrem 1284 tarihli olan 365 hüküm numaralı sicil kaydında kaçırma ve hırsızlık olayı görülmüştür. Salkınşah köyünden Mustafa kızı Ayşe, mahkemeye başvurmuş ve kendisini dağa kaldırarak bazı kıymetli eşya ve mücevherlerini aldıkları iddiasıyla Gümüşmaden kasabasından Panayot oğlu Yani aleyhine dava açmıştır. Ayşe açtığı davada karşı taraf ile 600 kuruşa sulh yapmıştır (ÇŞS 3, 187:365).

### 1.8 Kadının Kadına Şiddeti

Kadının kadına uyguladığı şiddet, kadına yönelik şiddet türleri arasında bulunan önemli bir alt başlıktır. Failin erkek olduğu durumlar kadar göz önünde bulunmasa da kadının diğer bir kadına uyguladığı şiddet, en az bir erkeğin uyguladığı şiddet kadar fiziksel ve psikolojik olarak yaralayıcı olabilmektedir. Akademik olarak hala araştırılması ve üzerinde çalışılması gereken bir konu olan bu şiddet türüne hemcinsler arasında yaşanan rekabet, kıskançlık duygusu, yetersiz kadın dayanışması ve erkeklerle yaşanılan bir sorunun güç dengesi kendisine yakın olan başka bir kadına yansıtılarak kendini güçlü hissetme duygusu gibi sebepler neden olabilmektedir. Bununla birlikte kadının kadına uyguladığı şiddette hem kadın hem de erkeğin fail olduğu durumlar da bulunabilmektedir.

Çorum Şer'iyye Sicillerinde bu şiddet türüne yönelik üçü üç numaralı defterde, beşi dört numaralı defterde, ikisi de yedi numaralı defterde olmak üzere toplam on davaya rastlanılmıştır. Darp, düşük, yaralanma gibi olumsuzlukları içeren bu davaların bazılarında davadan vazgeçildiği, bazılarında tarafların sulh yoluna gittiği, bazı davaların iddianın ispat edilememesi üzerine mahkeme tarafından reddedildiği, bazı durumlarda ise mağdur tarafın zararının giderilmesine karar verildiği belirlenmiştir. Çalışmanın özellikle erkek tarafından kadına uygulanan şiddet türlerini kapsaması nedeniyle, çeşitli olay ve sonuçları içeren bu dava kayıtları hakkındaki bilgilerin özet olarak verilmesi yeterli görülmüştür. Kadının kadına yönelik şiddeti ayrı olarak detaylı bir akademik çalışmayı gerekli kılmaktadır.

### 2.Tecavüz

Tecavüz veya ırza geçme, insanın fiziksel ve ruhsal bütünlüğüne karşı işlenen ve toplumsal ahlak ile aile düzenini ilgilendiren bir suç olup genelde bir erkeğin zor kullanarak başka bir insanla cinsel ilişkiye girmesi olarak tanımlanmaktadır (Konan, 2011, ss.149-150). Tecavüz denildiğinde akla gelen ilk kavram kadın olmasına rağmen geçmişten bugüne her iki cinsiyet de cinsel saldırıya maruz kalabilmektedir (Gürhan vd., 2020, s.61). Tecavüzün günümüzde hukuk sistemleri tarafından cezalandırıldığı bilinmekle birlikte, en eski hukuk sistemlerinin de bu suçu ağır bir şekilde cezalandırıldığı tespit edilmiştir (Konan, 2011, ss.149-150). İslam hukuk literatüründe hetk-i ırz olarak adlandırılan ve müstakil bir suç olarak kabul edilmeyen tecavüz,

zina fiili kapsamında ele alınmıştır. Tecavüz suçunu işleyen faile ceza olarak büyük oranda zina suçuna verilen had cezası uygulanmış; had cezasının uygulanamadığı durumlarda ise tâzir cezası uygulanmıştır (Yıldırım, 2018, s.226).

İlk çağlardan itibaren süregelen bu utanç verici suç, Osmanlı dönemi Çorum Şer'iyye sicillerinde rastlanan vakıalardan birisini teşkil etmiştir. Öyle ki Çorum Şer'iyye sicillerinde tecavüz ifadesinin geçtiği ya da dava içeriğinden suçun tecavüz olduğu anlaşıldığı yedi davanın bulunduğu tespit edilmiştir. Bunun dışında zorla kaçırma, alıkoyma, nikâh iddiası, küçük yaşta nişan, küçük yaşta evlilik, zor kullanarak veya habersiz yapılan nişan ve evlendirme konuları tecavüz ile bağlantılı olduğundan müstakil alt başlıklar olarak değerlendirmeye tabii tutulmuştur.

Bu şiddet türüne yönelik açılan ilk dava 23 Receb 1284 tarihli olup 468 numaralı hükme sahiptir. Mahkemede görülen davada Hacıbayram köyünden Musa kızı Zeyneb'i dağa kaldırarak ırzına geçen Yerli köyü ahalisinden Karaca Ömeroğlu Ahmed'in, tazir cezası[4] ile cezalandırılmasına karar verilmiştir (ÇŞS 3, 231:468). Bu suçu kapsayan diğer üç dava dört numaralı defterde yer almaktadır. Tecavüz iddiası ile açılan bu davalardan 36 hüküm numaralı dava ispat edilemediğinden reddedilirken, 159 hüküm numaralı dava zaman aşımından dolayı reddedilmiştir (ÇŞS 4, 9:36; 3, 53:159). 375 hüküm numaralı davada da tecavüze kalkışma sonucunda kadın hem şiddet görmüş hem de düşük yapmıştır. Ancak mahkemede taraflar 1000 kuruş karşılında sulh yapmışlardır (ÇŞS 4, 135:375).

4 Receb 1326 tarihli, 895 hüküm numaralı sicil kaydında ise kadın ve erkeğin karşılıklı dava açtığı görülmüştür. Erkek, nikâh iddiası ile kadına dava açarken kadın tam tersi tecavüz iddiası ile mahkemeye başvurmuştur. Kayıtlara göre İskilib'in İnallıballı Yenice köyünden Çakaloğlu Şakir Ağa oğlu Mehmed, hanımı Çakaloğlu Ali'nin kızı Kamer'e açtığı nikâh, miras ve hırsızlık davasıyla, Kamer'in kendisine açtığı tecavüz ve miras davasında kendi adına her türlü yetkiyi kullanmak üzere Dava vekilleri Kara Fakihzâde Mehmed Ağa oğlu Fazlı Efendi ile Dağıstanlı Müftüzâde Ahmed Efendi oğlu Nüzhet Efendi'yi vekil tayin etmiştir (ÇŞS 16, 483:895).

Tecavüz suçuna yönelik açılan iki davayı kadın yerine erkeklerin açtığı görülmüştür. Bunda erkeğin egemen olduğu bir toplum yapısının etkili olma ihtimali oldukça yüksektir. Bu nitelikte açılan ilk dava 229 hüküm numaralı ve 27 Safer 1261 tarihli davadır. Sicilde yer alan bilgiye göre Saray köyü sakinlerinden Abdullah oğlu Ali, kendisinin ölüm haberini getirerek hanımı ile nikâhlanmış olan aynı kaza ahalisinden Keçili oğlu Ahmed aleyhine dava açmıştır. Davada Ahmed'in hanımından boşanmasını istemesi ve Ahmed'in de bunu kabul etmesiyle hanımının Ali'ye iadesine karar verilmiştir (ÇŞS 1, 124:229). Davada direkt bir tecavüz ibaresine rastlanılmasa Ahmed'in, kadını kandırarak onunla evlenmesi bizi dolaylı olarak tecavüze götürmektedir. Nitekim erkek de bu durum karşısında dava açarak ve davayı kazanarak bu kanıyı teyit etmektedir. Diğer dava ise konu olarak benzerlikler içermekle birlikte tecavüz iddiası ile davayı açan tarafın haksız olduğu duruma örnek teşkil etmektedir. Nitekim 27 Zilkade 1312 tarihli, 1359 hüküm numaralı davada Mürdümoğlu İbrahim, Çorum'un Gelhayır köyü sakinlerinden iken vefat eden Cumaoğlu İsmail'in dul hanımı Asiye ile evlenmiş olmasına rağmen İsmail'in kardeşi Cumaoğlu Hüseyin'in Asiye'yi zorla evine götürüp ilişkiye girdiğini öne sürmüş

[4] "Ta'zir, hakkında had ve keffâret olmayan suç ve günahlarda (cinayetlerde), Allah'ın veya kulun hakkı olarak icrası gerekli olan, miktarı ve keyfiyeti (naslarla) tespit edilmemiş meşrû bir cezadır." Daha geniş bilgi için bkz. (Çolak, 2020, ss. 140-170)

ve hanımının kendisine verilmesi talebiyle dava açmıştır. Mürdümoğlu İbrahim'in iddiası üzerine yapılan duruşmada, dul Asiye'nin aslında davalı Cumaoğlu Hüseyin ile evlenmiş olduğunun anlaşılması üzerine davacı İbrahim davadan men edilmiştir (ÇŞS 12, 236:1359).

14 Şevval 1322 tarihli ve 42 hüküm numaralı sicil kaydında ise tecavüz ibaresine rastlanılmamakla birlikte kadının zina isnadına yönelik dava açması bizi kadına yönelik bir tecavüz ihtimalinin olduğunu sonucuna ulaştırmaktadır. Sicilde yer alan bilgiye göre; Çorum'un Hüseyinabad nahiyesinin Çelebi Bağı köyünden İmamoğlu Yusufun oğlu İsmail, İmamoğlu İbrahim'in oğlu Mehmed, İmamoğlu Mehmed Arifin oğlu Hasan, Yılancıoğlu İsmail'in oğlu Abidin, Yeğenoğlu Mustafa'nın oğlu Musa, Araboğlu Hasan'ın oğlu Hüseyin ve Ahlakoğlu Hüseyin'in oğlu Süleyman'a aynı köyden Araboğlu'nun hanımı Esma zina suçu isnadıyla dava açmıştır. Onlar da leh ve aleyhlerinde açılmış ve açılacak olan her türlü davanın takibini yapmak ve kendi adlarına her türlü yetkiyi kullanmak üzere Dava Vekilleri Kara AlizâdeReşid'in oğlu Kamil Efendi ile Kara Fakihzâde Mehmed'in oğlu Fazlı Efendi'yi vekil tayin etmişlerdir (ÇŞS 16, 53:42).

### 2.1 Zorla Kaçırma ve Alıkoyma

Kaçırma ve alıkoyma suçları tarihi seyir içerisinde toplumların yapısına göre faklı şekillerde değerlendirilmiştir. Neredeyse bütün toplumlar ilkel dönemlerinde evlenmek amacıyla gerçekleştirilen bu suçu meşru olarak görürken şehvet amacıyla gerçekleştirilmesini tecavüz ile eş değerde görmüşlerdir (Akbulut, 2000, s.313). Suçu işleyen erkek açısından meşru görülebilen bu fiilde kadın çoğunlukla mağdur olan taraf olmuştur. Her dönemde karşılaşılan zorla kaçırma ve alıkoymaya yönelik bu suça dair Çorum Şer'iyye Sicillerinde bazı emir ve davalara rastlanılmıştır.

Çorum Şer'iyye Sicillerinde zorla kaçırma ve alıkoyma suçunu kapsayan beş davanın bulunduğu tespit edilmiştir. Açılan davaların ortak noktası kaçırılan ve zorla alıkoyulan kadınların hepsinin evli olması olmuştur. Bu durumda davayı direkt mağdur olan kadının açtığı görüldüğü gibi kadının eşi olmasından kaynaklı dolaylı olarak mağdur olan erkeğin de açtığı görülmüştür. Açılan davanın ilki 367 hüküm numaralı dava olmuştur. 23 Şâban 1302 tarihli davada Çorum'un Delibekiroğlu köyünden Yakub oğlu Ömer, kendisi evde yokken hanımı Mustafa kızı Hesna'yı zorla evden kaçırarak belirli bir zaman orada burada gezdikten sonra yakalanan Ketooğlu Mehmed'in oğlu Osman hapse atıldığından, hanımının tekrar evine dönerek kendisine itaat etmesi talebiyle dava açmıştır. Görülen dava neticesinde; hanımının kocasının evine dönmesine karar verilmiştir (ÇŞS 10, 248:367). İkinci dava 24 Muharrem 1306 tarihlidir. 199 hüküm numaralı sicil kaydına göre Sarıklı köyünde sakin Satılmış kızı Esma, başkasıyla evli olduğu halde kendisini kaçıran Zile Kazası'na bağlı Bazlımbaç köyü ahalisinden İmamoğlu Ali Osman tarafından zorla elinden alınan gümüş askısının bedeli olan 100 kuruşun kendisine verilmesi için dava açmış ve meblağının davalı Ali Osman'dan tahsiline karar verilmiştir (ÇŞS 11, 82:199). Üçüncü dava ise 49 hüküm numaralı davadır. 28 Rebîülevvel 1319 tarihli bu davada İskilip Kazası Boztepe köyünden İzincioğlu Ömer bin İsmail, Sungurlu kazası Doğlu köyünden Telli bint-i Ali isimli kızı oğluna nikâh etmiş olduğundan kızı kaçıran Kızılcakaşlı köyünden Satuoğlu Kara Mehmed ile aralanında vuku bulacak bütün davalarla ilgilenmesi için Kara FakihzadeFazli Efendi ibn-i Mehmed'i vekil tayin etmiştir (ÇŞS 15, 45:49). Bu konu kapsamındaki dördüncü davanın da bir önceki dava ile benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Son olarak 21 Şevval 1320 tarihli ve 339 numaralı hükme sahip sicil kaydına göre, Sarımbey köyünden Molla Hüseyinoğlu Yusuf, karısı Kuşcuoğlu Sinem'i haksız yere alıkoyduğu iddiasıyla Seyfe köyünden Kara Alioğlu Ahmed aleyhine açtığı davada haklı olduğundan karısının kendisine teslimine karar verilmiştir (ÇŞS 15, 146:339).

Sicillerde toplumda kız kaçırma suçlarının görülmesinden dolayı merkezden gönderilen birtakım emirler de yer almıştır. Örneğin 16 Rebîülâhir 1256 tarihli, 46 nolu hükme göre Ceza Kanunnamesi'nde kız kaçırmakla ilgili açık hiçbir hüküm bulunmadığı belirtilmiştir. Bu nedenle bu kötü huyun önü alınamadığı ve kaçırılan İslam kızlarının başka bir yerin mahkemesinde nikâhlanmalarının önüne geçmek üzere hâkimlere; dikkatli olmaları, bu olayları mahalline havale etmeleri, bu suçu işleyenlerin bulundukları yerde olmak üzere altı ay hapis cezası ile cezalandırılmaları için ceza kanunnamesine zeyl yapılması hakkında bir emir gönderilmiştir (ÇŞS 1, 32:46). 17 Cemâziyievvel 1257 tarihli, 47 nolu hükümde de kız kaçırma olaylarının çok sık görülen bir durum olması sebebi ile ceza kanununa yapılan zeylin nasıl uygulanacağı hakkında emir gönderilmiştir (ÇŞS 1, 33:47). Yine Şâban 1262 tarihli, 61 nolu hükümde kız kaçıranlarla ilgili ceza kanununa ek yapılarak ceza konmasına rağmen önüne geçilemediği belirtilmiştir. Bunun nedeninin de memurların yeterince dikkatli davranmamalarından kaynaklandığı ve daha dikkatli olunarak önüne geçilmesi gerektiği bildirilmiştir (ÇŞS 1, 45:61).

### 2.2 Nikâh İddiası ve Nikah Davaları

Erkeğin mahkemeye başvurarak bir kadın ile evli olduğunu iddia etmesine yönelik davalar Çorum Şer'iyye sicillerinde nikâh iddiası başlığı altında ele alınmıştır. Yapılan inceleme neticesinde Çorum Şer'iyye sicillerinde nikâh iddiasını içeren ilki 3 Receb 1280 tarihli sonuncusu 28 Zilhicce 1326 tarihli toplam 63 davanın bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca açılan davaların 33 tanesinde davaya vekil tayin etme olayının gerçekleştiği tespit edilmiştir. Açılan davaların birinde erkeğin vazgeçtiği görülürken bir davanın da sadece açıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Bu konuya yönelik davalar üçüncü defterden itibaren görülmeye başlanmış ve beş, dokuz, on iki numaralı defterler hariç tüm defterlerde yer almıştır. Nikâh iddiasını içeren davaların en yoğun olduğu defterler ise açılan 17 dava ile 15 numaralı defter ile açılan 19 dava ile 16 numaralı defter olmuştur.

Çorum Şer'iyye sicillerde yer alan bilgilere göre nikâh iddiası davalarının çoğunda erkeklerin haksız bulunduğu görülmüştür. Açılan 25 dava erkeğin ya davasını ispatlayamaması ya da gerçekten haksız olması gibi sebeplerle bu sonuca ulaşmıştır. Misal 3 Receb 1280 tarihli, 49 hüküm numaralı sicil kaydına göre Burhan Kethüda Mahallesi'nden Habib oğlu Musa, nikâhlı karısı olduğunu iddia edip kendisine dönmesi talebiyle Derviş Hüseyin Kızı Emine ve kocası Saçmacıoğlu Mehmed aleyhine dava açmış ancak açtığı davada haksız olduğunun anlaşılmıştır.(ÇŞS 3, 25:49) 27 Cemâziyelevvel 1317 tarihli 353 hüküm numaralı dava kaydında da İskilip'in İpek köyünden Ali Çavuşoğlu Sadık, Soğucak köyünden Kazgancıoğlu kızı Fatma'nın kendi karısı olduğuna dair dava açmış fakat iddiasını ispatlayamadığından Fatma'nın Bıyıkoğlu Mehmed'in karısı olduğuna karar verilmiştir.(ÇŞS 14, 146:353)

Bu başlık altındaki dava örnekleri kadının haklı olduğunun ispatlanamaması durumunda büyük mağduriyetlerin yaşanabileceği davalar arasındadır. Öyle ki 8 Zilhicce 1286 tarihli, 440 numaralı hükme göre Çorum'un Seydim köyünden Osman oğlu Hüseyin, nişanlısı olan Mustafa kızı Hatice'nin başka birine nişanlandığından nikâh hakkının kendisinde olduğu iddiasıyla dava açmıştır. Ancak açtığı dava neticesinde, davasında haksız bulunmuş ve Hatice'nin dilediği kişiyle nikâhlanabileceğine karar verilmiştir (ÇŞS 4, 158:440). Yine 3 Cemâziyelevvel 1291 tarihli, 223 numaralı hükümde belirtildiği üzere Burhan Kethüda Mahallesi'nden Yakuboğlu Abinid'in oğlu Bektaş, nikâhlısı olduğu iddiasıyla aynı mahalleden Ali kızı Dudu aleyhine dava açmış ancak açmış olduğu davada haksız olduğundan Dudu'nun başkası ile evlenmesine engel olmamasına karar verilmiştir (ÇŞS 6, 170:223). Eğer açılan davada Hatice ve Dudu'nun haklı olduğu ispatlanamasaydı iki kadın da dönemin koşulları çerçevesinde büyük ihtimalle sevmediği biri

ile evlenmek zorunda kalacak tabiri caizse resmi koşullar sağlanmış olsa bile tecavüze maruz kalacaklardı. 19 Şâban 1280 tarihli, 68 numaralı hükümde yer alan bilgide ise bir annenin kızı için bu konuda dava açtığı görülmüştür. Elemin köyünden Boz Veli oğlu Hasan, kardeşi Mehmed'e nikâhlı olduğu iddiasıyla Küreli Döndü'yü evine götürmüştür. Annesi Ali kızı Elif ise kızının kendisine teslim edilmesi talebiyle dava açmış ve davasında haklı olduğu anlaşılmıştır (ÇŞS 3, 36:68).

Kadının haklı olduğu davaların dışında nadir de olsa erkeğin haklı olduğu dava kayıtlarına rastlanılmıştır. Bu gayet tabii bir durumdur. Davalara objektif olarak baktığımızda kadına şiddet vakaları ağırlıklı biçimde görülse dahi bazı olaylarda erkek tarafının da haklı olduğu tespit edilmektedir. Örneğin 17 Cemâziyelâhir 1316 tarihli, 514 hüküm numaralı sicil kaydına göre Çorum'un Hüseyinabad nahiyesine bağlı Koçhisar köyünden Halil oğlu Haydar, kendisinden ayrı yaşayan aynı köyden Nebioğlu Halil kızı Ayşe Hatun'un nikâhlı ve zifafa girdiği eşi olduğunu şahitler ile ispat etmiştir (ÇŞS 13, 240:514).

### 2.3 Kadının Haberi ve Rızası Olmadan Gerçekleşen Nişan ve Evlilik

Evliliğin kurucu unsurlarından biri olan kadının, nikâh akdinden haberdar olmaması veya rızası dışında nikâh akdini onaylamak durumunda kalması kadına şiddetin bir başka biçimidir. Evlilik birliği içerisinde kurulan ilişki her ne kadar hukuken meşru kabul edilse de kadının rızasının olmadığı durumlarda bu ilişki dolaylı olarak kadına tecavüz suçunu gündeme getirebilir. Evrensel bir sorun teşkil eden bu konuya dair davalar, Osmanlı dönemindeki Şer'iyye sicillerinin sadece bir bölümü olan Çorum Şer'iyye Sicillerinde de kendisine yer bulmuştur.

Çorum Şer'iyye sicillerinin dokuzuncu defterinden başlamak üzere bu nitelikte toplam beş dava tespit edilmiştir. Bu davaların üçü dokuz, biri 11, biri de 12 numaralı defterde bulunmaktadır. Yine davaların üçü habersiz nişan ile ilgili olurken diğer ikisi habersiz ve rızasız evlilikle ilgilidir. Ayrıca incelenen beş dava örneğinin hepsinde kadının lehine karar verildiği belirlenmiştir. Bu durum sevindirici olmakla birlikte, bu şiddet türüne maruz kalan kadınların sayısının beşle sınırlı olmadığı; dava sayısındaki azlığın bu ise bu açıdan düşündürücü olduğu açıktır.

Habersiz nişan ile ilgili sicildeki ilk dava 1 Muharrem 1300 tarihli, 248 hüküm numaralı sicil kaydında yer almaktadır. Davada Çorum'un Deliler köyünden Karaoğlan oğlu Hüseyin kızı Dudu'nun, amcasının kendisini rızası olmadan nişanladığı Mecitözü kazasından İbiş Kethüda oğlu Hasan'la değil, ilk nişanlısı olan Karaoğlan oğlu Osman Kethüda ile evlenmesine izin verildiği görülmüştür (ÇŞS 9, 152:248). Sicilde yer alan bu bilgi bizi Dudu'nun rızası olmadığı için amcasının haberi olmadan kendisini nişanladığı Hasan ile evlenmemek için mahkemeye başvurduğu sonucuna ulaştırmaktadır. Amcasının, Dudu hakkında böyle bir karar vermesinde, babasının vefat etmiş olması, vasisi olması ya da dönemin koşulları gereği amcanın baba yerine karar verme yetkisine sahip olması ihtimal dâhilindedir. Mahkeme açılan davada Dudu'yu haklı bularak muhtemelen öncesinde severek nişanlandığı Osman Kethüda ile evlenmesine izin vermiştir. Bu duruma paralel biçimde, 22 Safer 1300 tarihli, 344. numaralı sicil kaydında geçtiği üzere Çorum'un Pekmezci köyünde sakin Molla Şeyhoğlu Bekir'in kızı Zeynep'in de Dudu ile aynı şiddete maruz kaldığı belirlenmiştir. Nitekim sicilde yer alan bilgiye göre babası ölmeden önce Zeynep'i haberi olmaksızın Merzifon'un Nevşekin köyünden Nabioğlu Hüseyin ile nişanlamış ancak görülen davada Molla Şeyhoğlu Bekir'in kızı Zeynep'in dilediğiyle evlenmesine izin verilmiştir (ÇŞS 9, 212:344). Sicillerde yer alan habersiz nişana dair son dava kaydı ise 23 Rebîülevvel 1307 tarihine ve 371 hüküm numarasına sahiptir. Dava kaydında tıpkı diğer iki dava örneğinde olduğu gibi kadın haklı görülmüş ve küçük yaşta annesi tarafından kendisinden

habersiz Abdurrahman oğlu Hüseyin ile nişanlanan Sapa köyü sakinlerinden Kürdoğlu Hasan kızı Fatma'nın, buluğa ermesi sebebiyle nişandan vazgeçerek dilediği kimse ile evlenebileceğine karar verilmiştir (ÇŞS 11, 152:371). Bu kararın verilmesinde dikkat çeken kavram, Fatma'nın buluğa ermesi sebebiyle istediği kişi ile evlenmesine izin verilmesi olmuştur. Bu da bize bu davanın sadece habersiz ve rızasız nişan suçunu kapsamadığı aynı zamanda küçük yaşta nikâh ve evlilik suçunu da kapsadığını göstermektedir.

Kadının haberi ve rızası olmadan gerçekleşen evlilik ile ilgili ilk sicil kaydı ise 29 Cemâziyelevvel 1300 tarihli olup 339 hüküm numarasına sahiptir. Sicilde yer alan dava kaydında Çorum'un Elicek köyünden Kör Hüseyinoğlu kızı Emine'nin, Emirhanoğlu Yusuf'tan boşandıktan sonra iddeti bitmeden ve haberi olmaksızın Korkocaoğlu Hüseyin ile yapılan nikâhının geçersiz olduğuna karar verilmiştir (ÇŞS 9, 210:339). Kadının haberi olmamasının dışında bu evlilik İslam aile hukukuna göre de uygun değildir. Çünkü İslam aile hukukuna göre evliliğin sona ermesi birtakım neticeler doğurmaktadır. Bu neticelerden biri olan iddet de "Kocası ölen ya da karı-koca hayatı yaşadıktan sonra boşanan veya evliliği feshedilmiş olan bir kadının yeni bir evlilik yapabilmek için beklemek olduğu süredir."(Çolak, 2019, ss.250-251). Şüphesiz kadının rızası olmadan gerçekleşen bu evliliğin feshedilmesinde ve kadının davayı kazanmasında evliliğin İslam aile hukukuna aykırı olmasının etkisi büyüktür. Bu konuyu kapsayan diğer dava kaydı, 15 Cemâziyelevvel 1313 tarihinde vuku bulmuştur. 537 hüküm numaralı davada, kendisi istemediği halde annesinin izniyle küçük yaşta Çorumlu Osman oğlu Esad ile zorla evlendirilen ve kocasıyla hiç birlikte olmayan Selim kızı Şükriye'nin davası görülmüştür. Şükriye'nin kocasından boşanmak için açtığı, aynı zamanda küçük yaşta evlendirmeye yönelik şiddeti de içeren davada, davalı tarafın defalarca mahkemeye davet edildiği halde gelmemesi sebebiyle mahkeme tarafından vekil olarak atanan Oruçzade Hacı Ulvan oğlu Ali Efendi'nin huzurunda yapılan duruşmada tarafların boşanmalarına karar verilmiştir (ÇŞS 12, 89:537).

### 2.4 Küçük Yaşta Nişan ve Evlilik

Korunmaya ihtiyaç duydukları bir yaşta çocukların evlilik gibi üstesinden gelemeyecekleri bir sorumluluğun altına girmeye mecbur bırakılması çocuk, kadın ve insan hakkı ihlali olarak kabul edilmektedir(Demir vd., 2022, s.50).Geçmişte daha yaygın olan küçük yaşta nişan ve evlilik uygulaması, Çorum Şer'iyye sicillerinde kendisine birden fazla davada yer bulmuştur. Yapılan inceleme neticesinde Çorum bölgesinde toplam dokuz davanın bu içeriğe sahip olduğu görülmüştür. Davaların ilkinin üç numaralı defterde, ikincisinin altı numaralı defterde, üçüncüsünün sekiz numaralı defterde, dördüncüsünün dokuz numaralı defterde, beşinci, altıncı ve yedincisinin 11 numaralı defterde, sekizincisinin 15 numaralı defterde ve sonuncusu olan dokuzuncu davanın16 numaralı defterde yer aldığı tespit edilmiştir.

Açılan davaların hepsinde küçük yaşta evlendirilen veya nişanlandırılan kadın haklı görülmüştür. Örneğin 7 Zilkade 1291 tarihli ve 264 hüküm numaralı davada, Şeyhler Mahallesi'nden Süleyman kızı Emine'nin küçük yaşta nikâhlandığı eşi Hüseyin oğlu Ömer'den boşanmasına karar verilmiştir (ÇŞS 6, 204:264). Keza 13 Cemâziyelevvel 1295 tarihli, 36 hüküm numaralı davada da Çorum'un Şarkiyan Mahallesinde sakin iken vefat eden Mehmed oğlu Ömer kızı Ayşe'nin, annesi tarafından yapılan nikâhının, yaşının küçük olması dolayısıyla feshedildiği bilgisi yer almaktadır (ÇŞS 8, 22:36). Bunun dışında kadının bu tarz davalarda hakkını daha iyi savunabilmek adına vekil tayin ettiği de görülmüştür.

Küçük yaşta nişana yönelik sicilde sadece bir dava kaydına rastlanılmıştır. 21 Şâban 1326 tarihli, 935 hüküm numaralı bu davada Çorum'un Katrançayı köyünden Ali oğlu Feyzullah'ın,

sekiz yaşındaki kızını Salkunşah köyünden Kars muhacirlerinden İsmail oğlu İsmail'in sekiz yaşındaki kardeşi Hacı Ahmed'le beşik kertmesi olarak nişanladıkları bilgisi yer almaktadır (ÇŞS 16, 508:935). Bu dava bize ilk davanın görüldüğü 23 Ramazan 1284 tarihinden itibaren hatta daha öncesinde bu uygulamanın devam ettiğini göstermektedir. Sebebi ne olursa olsun kız çocuklarının küçük yaşta evlendirilmesi, onların sosyolojik, fizyolojik ve ruhsal açıdan olumsuzluklara maruz kalmasına neden olmaktadır. Ayrıca günümüzde yasal mevzuatlarda erken yaşta evlilik şiddet kapsamında değerlendirilmiştir (Demir vd., 2022, s.50). Bu nedenle günümüzde veyahut geçmişte küçük yaşta reşit olmayan kızın hatta bazı durumlarda son örnekte görüldüğü gibi küçük yaştaki erkeğin dahi düşüncesi alınmadan gerçekleştirilen bu evliliklerin dolaylı olarak tecavüz suçunu içerisinde barındırdığı kanısını taşımaktayız. Buradan hareketle Çorum Şer'iyye sicillerinde yer alan bu davalar tecavüz suçunun alt başlığı olarak ele alınmıştır.

### 3.Kadın Yaralanmaları ve Kadın Cinayeti

Dünya üzerinde neredeyse her kadın ailesinden veya çevresinden hayatında bir kez de olsa fiziksel şiddete maruz kalmaktadır. Daha çok bedene yönelik ve bedensel güce dayanan; vurma, tokat atma, bir araçla vücuduna zarar verme, tekmeleme, gibi eylemleri içeren fiziksel şiddet hafif yaralanmalardan cinayete kadar geniş bir yelpazede gerçekleşebilmektedir (Akkaş & Uyanık, 2016, s.38). Geçmişten bugüne şiddetin en ufak bir türünün bile kabul edilemeyeceği aşikârken bazı kadınlar fiziksel olarak vücut bütünlüğüne zarar veren saldırılara uğramakta hatta bu nedenle hayatlarından bile olabilmektedirler. Çorum Şer'iyye sicilleri incelendiğinde, fiziksel şiddetin türlerini kapsayan, kadının vücut bütünlüğüne zarar vererek yaralanması hatta zaman zaman öldürülmesi ile sonuçlanan davalara rastlanılmıştır.

### 3.1 Kadın Yaralanmaları

Kesici veya delici bir aletle veyahut beden gücü kullanılarak kadının yaralanması ile sonuçlanan olaylara dair Çorum Şer'iyye sicillerinde toplam dört davaya rastlanılmıştır. Davaların hiçbirinde verilen cezaya yönelik bir ibareye rastlanılmamış sadece yaralanmanın tespit edildiğine yönelik bilgilere yer verilmiştir. Yaralanmaların tespit edilirken hekim ve hemşirelere başvurulması ise dönemin mahkemelerinde tıp ilmine duyulan ihtiyacı ve güveni göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Bu davaların ilki 13 Muharrem 1284 tarihli, 379 hüküm numaralıdır. Davada muayenesi istenilen Yavi köyünden Ömer kızı Fatma'nın, yapılan kontrolünde bıçakla yaralandığının tescil olunduğu tespit edilmiştir (ÇŞS 3, 195:379). 23 Cemâziyelevvel 1287 tarihli, 524 hüküm numaralı dava kaydında da Çorum'un Burhan Kethüda Mahallesi'nden yedi aylık hamile olan İbrahim kızı Emine'nin, yapılan inceleme sonucunda dövülerek çeşitli yerlerinden yaralandığının tespit edildiği görülmüştür (ÇŞS 4, 185:524). Yine 8 Cemâziyelâhir 1289 tarihli, 779 hüküm numaralı dava kaydında yer alan bilgiye göre kadının başkası tarafından mı yoksa kaza sonucu mu yaralandığı net olmamakla birlikte; Çorum'un Acel-i ula Mahallesi'nden Haçador'un hanımı Artin kızı Nazlı'nın, Hekim Altunbaş ile Ebe Ayşe Hatun ve diğer şahitlerin muayenesi sonucu yaralandığı belirlenmiştir. Ayrıca Nazlı'nın hamile olduğu çocuğunu düşürme ihtimali belirdiği ve çocuğun sakat olup olmayacağının da dört gün sonra belli olacağı tespit edilmiştir (ÇŞS 4, 312:779). Bu şiddet türüne dair son dava kaydı ise 26 Cemâziyelâhir 1292 tarihlidir. 181 hüküm numaralı bu davada Kubbeli Mahallesi'nden Ermenin Somuncu Kasbar'ın kızı Maryem'in, yapılan muayenesi sonucunda başından ve diğer azalarından sopa ile vurularak yaralanmış olduğu rapor edilmiştir (ÇŞS 6, 144:181).

### 3.2 Kadın Cinayeti

Çorum Şer'iyye Sicillerinde, kadın cinayetinin kesin olduğu biri iki, ikisi dört, beşi altı numaralı defterde olmak üzere toplam sekiz kayda rastlanmıştır. Kadın cinayetine dair davaların ilki, iki numaralı defterin 64. sahifesinde yer alan 116 hüküm numaralı dava olmuştur. 17 Cemâziyelevvel 1278 tarihli bu davada Çanakçı köyünden Süleyman kızı Emine Hâtûn'u katleden Hasan oğlu İbrahim'in diyet davasının görüldüğü bilgisi yer almıştır (ÇŞS 2, 64:116).

Ayrıca Çorum Şer'iyye sicillerinde, cinayet davalarının zorluğu nedeniyle mahkemeye birtakım emirlerin gönderildiği tespit edilmiştir. Örneğin, 24 Safer 1285 tarihli, 232 numaralı hükümde katl davalarının liva merkezlerinde görülmesi çeşitli zorluk ve sıkıntılara sebep olduğundan, bu tür davaların kaza merkezlerinde görülmesine dair bilgi yer almaktadır (ÇŞS 4, 90:232). 27 Safer 1297 tarihli, beş numaralı hükümde ise "hâkimlerin katl davalarında gerekli araştırmaları yapmaları, karar verirken daha titiz ve dikkatli davranmaları gerektiğine dair Meşihat'dan gönderilen emirname suretinin Çorum Şer'iyye Mahkemesi'ne gönderilmesi" bilgisi verilmektedir (ÇŞS 9, 3:5). Keza 5 Muharrem 1289 tarihli davada boğularak öldürülen Zeliha'nın katili oldukları iddiası ile ailenin, damatlarına yani Zeliha'nın kocasına açtıkları 678 hüküm numaralı davada 3500 kuruş üzerine anlaşmışlarsa da bu tür davaların liva merkezinde görülmesi gerektiği vurgulanmıştır (ÇŞS 4, 256:678).

Cinayet ve yaralanma davalarında alanında uzman hekim ve hemşireler tarafından yapılan tıbbi muayene ve otopsi uygulamaları davanın seyri açısından büyük önem taşımaktadır. Bu durum Çorum Şer'iyye Sicillerinde yer alan bilgilerle kendisini göstermektedir. Nitekim 24 Rebîülevvel 1288 tarihli, 598 hüküm numaralı dava kaydında, Çorum'un Şeyh Eyüb Mahallesi'nden vefat eden Nuriye Hanım'ın cesedi üzerinde yapılan incelemede; vücudunun çeşitli yerlerinden yaralanarak öldüğünün tespit edildiği belirtilmiştir (ÇŞS 4, 211:598). Aynı şekilde 24 Ramazan 1292 tarihli, 212 hüküm numaralı davada da Nurullah Mahallesi'nden Kara Abdullahoğlu Osman'ın, vefat eden eşi Hüseyin kızı Şerife'nin cesedi üzerinde yapılan incelemede dövülerek öldürüldüğü ve dövme nedeniyle bir de çocuk düşürdüğünün anlaşıldığı tespit edilmiştir (ÇŞS 6, 162:212).

Yukarıda verilen iki dava örneğinin dışında altı numaralı defterde yer alan ve birbiri ile bağlantılı olan dört dava kaydı şiddet ve cinayet davalarının seyrinde hekim ve hemşirelerin önemini daha iyi anlamamız açısından güzel bir örnek teşkil etmektedir. İlk dava kaydı 150. sahifede bulunan 15 Cemâziyelâhir 1292 tarihine ait 188 numaralı hükümdür. Bu kayıtta Hatab Mahallesi'nden Oklanoğlu İsmail'in, evinde dövülerek yatağa düşürülen kızı Şehriban'ın yerinde bir heyet tarafından muayene edilerek durumun rapor edildiği bilgisi yer almaktadır (ÇŞS 6, 150:188). İkinci kayıt yine 150. sahifede bulunan 189 numaralı hükümdür. 16 Cemâziyelâhir 1292 tarihli hükümde bir önceki örnekte Hatab Mahallesi'nden Oklanoğlu İsmail'in dövülerek yatağa düşen kızı Şehriban'ın, bundan dolayı öldüğünün gönderilen heyet tarafından rapor edildiği belirtilmektedir (ÇŞS 6, 150:189). Yüz elli üçüncü sahifede yer alan 16 Cemâziyelâhir 1292 tarihli, 195 hüküm numaralı üçüncü kayıtta da Burhan Kethüda Mahallesi'nden Oklanoğlu İsmail kızı Şehriban'ın, cesedi üzerinde heyet tarafından yapılan muayenede maktulün dövülerek öldürüldüğünün rapor edildiği bilgisi yer almaktadır (ÇŞS 6, 153:195). Şehriban'ın cinayet davasına yönelik son kayıt ise 158. sahifede yer alan 207 hüküm numaralı davadır. 5 Cemâziyelâhir 1292 tarihli bu davada Hatap Mahallesi'nden olup vefat eden Oflazoğlu İsmail'in kızı Şehriban'ın cenazesi üzerinde yapılan incelemede vücudunda yara ve şişliklerin görüldüğünün rapor edildiği tespit edilmiştir (ÇŞS 6, 158:207). Dört dava kaydında görüldüğü üzere kadın cinayetlerinin hatta diğer cinayet vakalarının çözümlenmesinde hekim ve hemşirelerin tespitleri

oldukça önem taşımaktadır. Burada dört kayıtta dikkati çeken noktalardan birisi "Oklanoğlu İsmail" ve "Oflazoğlu İsmail" ile "Hatab mahallesinden" ve "Burhankethüda mahallesinden" ifadelerinde farklılıklar bulunmasıdır. Ancak davanın konu bütünlüğünü, yılın ve ayların aynı oluşunu, Şehriban isminin ortak oluşunu ve dönemin dava kayıtlarının el yazısı ile kayıt altına alınışını göz önüne aldığımızda bu faklılığın yazım yanlışından kaynaklanabileceği dolayısıyla bu dört kaydın aynı cinayet davasını konu aldığı kanısını taşımaktayız.

### 3.2.1 Davalarda Cinayet Şüphesi

Çorum Şer'iyye sicillerinde kadın cinayetlerine dair kanıtlanamayan, iddia olarak kalan on dava kaydının bulunduğu tespit edilmiştir. Dönemin şartları ve coğrafya, cinayet davalarının zor çözülmesi, cinayeti kanıtlayacak net bir delilin bulunmaması gibi sebepler davaların iddia olarak kalması ya da iddia sahibinin davadan vazgeçişle sonuçlanmasına neden olmuştur. Örneğin 9 Rebîülevvel 1281 tarihli, 133 hüküm numaralı davada Seydim köyünden olup vefat eden Mehmed kızı Şerife'nin, ölümü ile ilgili annesi İbrahim kızı Emine'nin Bekir Ağaoğlu Mahmud Ağa aleyhine açtığı cinayet davasından vazgeçtiği bilgisi bulunmaktadır (ÇŞS 3, 70:133). Kanaatimize göre Şerife'nin ölümü üzerine, annesinin açtığı bu davadan vazgeçişinde cinayeti kanıtlayacak maddi gücü, maddi delili ve imkânının olmayışı, baskı görmüş olması veya olayın gerçekten cinayet olmayışı gibi sebeplerin etkili olma ihtimali yüksektir. Cinayet davalarının kesin bir delil olmadığı süresince ispat edilmesinin zorluğu davalardan vazgeçme oranını arttırmıştır. Nitekim tıpkı Şerife'nin annesi gibi 11 Zilkade 1285 tarihli, 177 hüküm numaralı davada da Çorum'un Sarta köyünden Musa oğlu Mehmed, kızı Emine'yi ateşe iterek yanarak ölmesine sebep olduğu iddiasıyla Şeyh Eyüp Mahallesi'nden Hasan Usta oğlu Mehmed aleyhine açtığı diyet davasından vazgeçmiştir (ÇŞS 4, 65:177). Kadın cinayeti iddiasına yönelik bu örneklere benzer açılan davalara sicillerde biri dört, biri sekiz, biri on biri de 16 numaralı defterlerde yer alan dört dava kaydı daha bulunmaktadır.

4 Zilhicce 1286 tarihli, 439 hüküm numaralı davada ise cinayet şüphesi bilirkişiler tarafından yapılan inceleme neticesinde çözülmüştür. Bu sicil kaydında Çorum'un Bozboğa köyünden Cebre Kethüda oğlu Süleyman'ın vefat eden hanımı Abdurrahman kızı Rahime'nin cesedi üzerinde yapılan inceleme neticesinde, her hangi bir darb ve boğulma eseri görülmediği tespit edildiğinden defnedilmesine izin verildiği bilgisi yer almaktadır (ÇŞS 4, 158:439). 21 Rebîülâhir 1295 tarihli, 24 numaralı hükümde de Çorum'un Eymir karyesinde Olukcuoğlu Ali'nin, başına aldığı darbe ile yaralı olarak vefat eden hanımı Osman kızı Emine'nin cenazesinin keşfinin yapıldığı kayıt altına alınmıştır (ÇŞS 8, 18:24). 8 Zilkade 1297 tarihli, 99 hüküm numaralı davada ise Çorum'un Büğdüz köyünde Yandımoğlu Ömer'in, evinde vefat eden hanımı Fatma'nın cenazesinin keşf ve muayenesinin yapıldığı, vefat nedeninin taş yarasından olduğunun tespit edildiği bilgisi verilmiştir (ÇŞS 9, 67:99). Son olarak 5 Rebîülevvel 1282 tarihli, 229 hüküm numaralı dava kaydında bilirkişi bulunmasa da Hacı Nasrullah Mahallesi'nden Alaybeyzâde Fetullah Ağa'nın, vefat eden kızı Safura'nın eceliyle öldüğünü beyan ettiği belirtilmiştir (ÇŞS 3, 122:229). Burada yer alan bilgiler cinayet şüphesi ile açılan bir dava sonucu verilebileceği gibi tıpkı günümüzde olduğu gibi bir ölüm sonucu sağlık ekibinin gelerek ölümün doğal yolla olup olmadığının tespit edilmesi sonucu da kayda alınmış olabilir. Ancak bu bilgilerin sıklığının az olması bilgilerin kadın cinayeti şüphesinin yüksek olması sonucunda verilmiş olma ihtimalini yükseltmektedir.

### 3.2.2 Kaza ile Ölüme Sebep Olma

Çorum Şer'iyye Sicillerinde yer alan kadın cinayetleri başlığı altında ele alacağımız son alt başlık ise kadının ölümüne kaza ile sebep olmadır. Öldürme eylemi kazaen gerçekleşse bile olayın bu sonuca nasıl geldiği ve neyin sebep olduğu önem taşımaktadır. Bazı şiddet vakalarında öldürme kastı bulunmamasına rağmen sonuç ölüm olabilmektedir. Ayrıca her halükârda olay nasıl gerçekleşirse gerçekleşsin, kazaen olması sebebiyle verilen ceza farklılık gösterse dahi ortada bir cinayet vakası bulunmaktadır.

Çorum Şer'iyye Sicillerinde bu şekilde gerçekleşen sadece iki cinayet vakasına rastlanmıştır. Bu vakaların ikisi de üç numaralı defterde yer almıştır. İlki 29 Cemâziyelevvel 1283 tarihli, 292 hüküm numaralı davadır. Sicil kaydında Demirşeyh köyünden Ali kızı Meryem ile kocası İbrahim oğlu Osman'ın kızının kazaen ölümüne sebep olan Sapa köyünden Çoban Ali oğlu Bektaş'tan davacı olmadıklarını beyan ettikleri bilgisi yer almaktadır (ÇŞS 3, 157:292). İkincisi ise 3 Receb 1283 tarihli, 304 numaralı hükümdür. Bu sicil kaydında Dedesli Aşireti'ne bağlı Aşılıarmud köyünden kazaen öldürülen Ömer kızı Ayşe'nin vârislerinin, katil zanlısı olan kardeşleri Ebubekir'den davacı olmadıkları bilgisi verilmiştir (ÇŞS 3, 162:304). Kanaatimize göre cinayetin kazaen gerçekleşmesi davalardan vazgeçilmesinde etkili olan en büyük etken olmuştur.

**Değerlendirme ve Sonuç**

Osmanlı döneminde kaleme alınan Şer'iyye Sicillerindeki dava kayıtları geçmişe ve günümüze ışık tutmaya devam etmektedir. Şer'iyye Sicilleri, içerisinde sosyolojik, psikolojik, kültürel, ekonomik, siyasi ve tarihi alanları ilgilendiren birden fazla veri barındırması dolayısıyla birçok araştırmacının dikkatini çekmekte ve araştırmalarına kaynak teşkil etmektedir. Orta Karadeniz Bölgesinde yer alan Çorum iline ait Şer'iyye Sicilleri de bu bakımdan oldukça önemli bir kaynaktır. Kayıtlarda yer alan kadına yönelik şiddet türlerini içeren davalar geçmişteki ve günümüzdeki şiddet vakalarını anlamlandırmamız açısından oldukça önemlidir.

İnsanın yaratılışından itibaren süregelen şiddet olgusu özellikle kadınlar bağlamında günümüzde de devam etmektedir. Şiddetin türleri veya uygulanış şekilleri değişse dahi bu olgunun değişmediğinin önemli kanıtlarından biri Çorum Şer'iyye Sicillerinde kadına yönelik şiddet türlerini içeren dava kayıtlarıdır. Toplam 16 defterden oluşan Çorum Şer'iyye sicillerinde ilk defterden başlamak üzere son defterde dâhil kadına şiddeti içeren dava kayıtları bulunmaktadır. Kayıtların yoğunlukları özellikle siyasi koşullar nedeniyle yıllara göre değişse dahi mahkemeye başvurulmaması kadına yönelik şiddetin bittiği anlamına gelmemektedir.

Çorum ilinin gerek merkezinde gerekse köylerinde vuku bulan olaylar kadına şiddet türleri, tecavüz, kadın yaralanmaları ve kadın cinayeti olmak üzere toplam üç ana başlık altında ele alınmıştır. Bu gruplandırma arasında en çok dava kaydının ise kadının ve ailesinin din ve imanına küfür etme, kocaya itaat ve nikâh iddiası başlıkları altında olduğu görülmüştür. Fiziksel şiddet, komşu ve diğer kadınlara şiddet, küçük yaşta nişan ve evlilik, yaralanma, zorla kaçırma ve alıkoyma gibi başlıklar altında ise kadının mağdur olduğu diğer dava örnekleri incelenmiştir. Ayrıca sicillerde kadın cinayetine yönelik davalar da dikkatleri üzerine çekmekle beraber davaların çözülmesindeki zorluklar nedeniyle belirli sayıdaki davanın Çorum Şer'iyye sicillerinde yer aldığı görülmüştür. Gönderilen emirlerin bu nitelikteki davaların sancak merkezlerinde görülmesi gerektiğini belirtmesi bizi kadın cinayetlerinin o dönemde Çorum'da daha fazla olabileceği kanısına ulaştırmıştır.

Yapılan inceleme sonucu davayı açan tarafın sadece şiddete maruz kalan kadınlar olmadığı, kimi durumlarda erkeklerin de haksız olmasına rağmen istedikleri sonucu elde etmek

amacıyla dava açtıkları tespit edilmiştir. Kadınların, o dönemde açılan davalarda uygulanan şiddeti ispat etmesinin erkeklere kıyasla daha zor olduğu anlaşılmıştır. Bununla birlikte, kadınların şiddet iddialarını ispat edebildikleri takdirde davaları kazanabildikleri, ancak bu süreçte ciddi bir çaba gösterdikleri belirlenmiştir.

Kadınların mahkemeye başvurarak haklarını aramaları ve azımsanamayacak kadar davada lehlerine karar çıkması, dönemin toplumunda kadının kanun nezdinde belirli bir saygınlığa sahip olduğunu göstermektedir. Öte yandan aile içerisinde yaşanan birtakım anlaşmazlıkların dava sürecine taşınmadan ev içi çözüm yollarıyla halledilmesi, mahkemelere yansıyan kadın şiddeti vakalarının sayıca az görünmesine neden olmuştur. Bu durum, Çorum özelinde toplumsal barışın sağlandığını ve devletin adalet mekanizmasının işlediğini de göstermektedir. Bu çalışmayı hazırlarken incelediğimiz modern kaynaklar ışığında araştırmamızın ulaştığı en önemli sonuç ise, Çorum Şer'iyye Sicilleri bağlamında kadına yönelik uygulanan şiddet türlerinin bir kısmı zamanla ortadan kalkmış da olsa büyük çoğunluğunun günümüzde de devam ettiğidir. Bu da kadınlara uygulanan şiddetin ve şiddet türlerinin tarihsel sürekliliğini göstermektedir.

**KAYNAKÇA**


AKBULUT, B. B. (2000). Kaçırma ve Alıkoyma Suçu. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, *8*(1-2 (Milenyum Armağanı),313-351.

AKKAŞ, İ., & Uyanık, Z. (2016). Kadına Yönelik Şiddet. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, *6*(1), 32-42..

BAYSAN Arabacı, L., & Uygun, T. (2022). Şiddet Uygulayan ve Şiddet Uygulanan Bireylerin Özellikleri. *Hemşirelik Bilimi Dergisi*, *5*(1), 38-46.

BOZKURT, A. (2021). Boşanma Sürecinde ve Sonrasında Kadın. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın Ve Aile Araştırmaları Dergisi*, *1*(2), 97-114.

CAN, Y., & Aksu, N. B. (2016). Boşanma Sürecinde ve Sonrasında Kadın. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *15*(58).

ÇOLAK, A. (2019). *İslâm Aile Hukuku* (2. bs). Ensar Yayınları.

ÇOLAK, A. (2020). *İslam Ceza Hukuku* (1. bs). Hikmetevi Yayınları.

Çorum Şer'iyye Sicilleri,1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16.

DEMİR, Y., Özel, C., & Sütçü, S. (2022). Erken Yaşta Evliliklerin Bireysel ve Toplumsal Sonuçları. *Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırmaları Dergisi*, *2*(3), 49-62.

DOĞRUEL, F. (2023). Erken Yaşta Evliliklerin Kadınlar Üzerindeki Bedensel, Duygusal ve Sosyal Etkileri. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *22*(4), 1094-1112.

ESENEL, M. (2023). *Osmanlı Devletinde Kadına Şiddet Vakaları Ve Kadın Cinayetleri*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi]

GÜNAY, H. M. (2007). Nüşûz. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 33, ss. 303-304). TDV Yayınları.

GÜRHAN, N., Erdoğan, G., & Seyran, F. (2020). Cinsel Şiddet. *MEYAD Akademi*, *1*(1), 59-65.

KARAÇAM, Büşra. (2020). *XVIII. Yüzyıl Fetva Mecmuaları Işığında Osmanlı'da Aile Hukuku*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi]

KEMENT, C., & Ekşi, A. (2023). İslâm Hukukunda Eşler Arasında Şiddetli Geçimsizlik (Şikâk) ve Hukuki Sonuçları. *Kocaeli İlahiyat Dergisi*, *7*(2), 246-274.

KONAN, B. (2011). Osmanlı Hukukunda Tecavüz Suçu. *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Dergisi*, *29*, 149-172.

*Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir* (H. Karaman, M. Çağrıcı, İ. K. Dönmez, & S. Gümüş, Çev.; 6. bs, C. 2). (2017). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

POLAT, O. (2017). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, *22*(1), 15-34.

ŞİRİN, A. (1998). Kadın İstismarı ve Kadına Yönelik Şiddet. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, *14*(1), 1-10.

ŞOLA, H. (2021). en-Nisa 4/34. Ayeti Bağlamında "Nuşûz" ve "Darb" Kelimelerinin Anlam Kronolojisi. *Mecmua* (*12)*, 149-176.

TÜRK Dil Kurumu. (t.y.). Boşanma. Türk Dil Kurumu Sözlüğü. https://sozluk.gov.tr/?kelime=boşanma

UĞUR, Y. (2010). Şer'iyye Sicilleri. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 39, ss. 8-11). TDV Yayınları.

YAVAŞ, F. S. (2016). *Çorum Şer'iyye Sicilleri Çerçevesinde Aile Hukuku Davaları (1255-1290/1840-1874)*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi]

YENER, Ş. (2023). Şiddet, Şiddet Türleri ve Okulda Öğretmene Yönelen Şiddet. *İçtimaiyat*, *7*(1),248-294.

YILDIRIM, A. (2018). İslam Hukûkunda Cinsel Dokunulmazlığa Karşı İşlenen Hetk-i Irz (Tecavüz) Suçunun Cezası Ve Kur'an Ceza İlkeleri Açısından Değerlendirmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *47*, 225-261.

**EXTENDED ABSTRACT**

Violence remains a persistent phenomenon from past to present. Research reveals that women are the most affected. Data obtained today and in the past confirm these findings. Indeed, the Çorum Sharia Court Records, just one of the registers that records decisions made in Ottoman-era courts, contain over 200 cases involving violence against women.

The Çorum Sharia Court Records, consisting of 16 registers, starting with the record dated 12 Jumada al-Awwal 1255 (July 24, 1839) and ending with the record dated 17 Safar 1327 (March 10, 1909), contain cases concerning violence against women, with the intensity of the cases varying by year. The first case record involving violence against women in the registers is the one dated 11 Dhul-Hijjah 1257, located in book number one, and the last is the one dated 14 Safar 1327, located in book number 16. This demonstrates that violence against women continued unabated from the first register to the last.

Among the 17 types of violence against women we've examined, including blasphemy against a woman's religion and faith, allegations of marriage, obedience to husband, currying favor, murder, early engagement and marriage, rape, and physical violence, one of the most notable is violence against women. While this practice is understudied today, its prosecution incourt in the 19th century has further highlighted its importance. Femicide and personal injury cases have also attracted attention. In this type of violence, injury assessments and autopsy studies conducted by experts, most likely physicians or nurses, have been crucial in clarifying the cases, as they determine whether a woman has been subjected to violence.

Under the heading of rape, it has been concluded that some of these forms of violence, in cluding forced abduction and detention, engagements and marriages without the woman's knowledge or consent, and engagements and marriages at a young age, indirectly, if not directly, lead to the crime of rape. Indeed, it is a fact that in dividuals, especially those we call children,

are subjected to the crime of rape, whether they are aware of the act or not, especially in engagements and marriages that occur at a young age.

Furthermore, an investigation of the records determined that the perpetrator of violence against women, that is, the woman's husband, was not the only one. Women were subjected to violence not only from their husbands but also from other individuals, both male and female, around them. Furthermore, it was determined that both men and women filed lawsuits, and the most common types of violence against women in there cords, were: blasphemy against the woman and her family's religion and faith, allegations of marriage, and obedience to the husband. In fact, 63 cases were filed in the records regarding allegations of marriage.

In the province of Çorum, located in the Central Black Searegion, it was observed that women subjected to violence at that time had to prove their claims, regardless of the party applying to court. Infact, examples of case records have been found in which women with the means, just like men, appointed representatives who could better represent them to win the case. Consequently, as long as women could prove their claims in court, they were spared from being victims. Otherwise, the court decision was against them, and they continued to be subjected to violence. We believe this situation also influenced the rate at which women resorted to court; women, aware of the difficulty of proving their claims, did not attempt to file a lawsuit even if they were subjected to violence. In light of the findings obtained in our study of types of violence against women in the Çorum Sharia Court Records, the only constant is that the phenomenon of violence has not ended, and its types are diversifying and increasing.